

Buitenspeelgedrag

Een onderzoek naar hoe het gedrag van kinderen positief beïnvloed kan worden op het schoolplein.

Annemei Schutte
3040976

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Probleemanalyse	5
Aanleiding context	5
Probleemstelling	6
2. Theoretisch kader.....	7
2.1 Passend onderwijs.....	7
2.2. Buitenspelen	7
2.2.1 Waaraan voldoet een rijke buitenspeelomgeving?.....	8
2.3 Rol van de leerkracht.....	9
2.3.1 Leerkrachtvaardigheden	9
2.3.2 Omgaan met (on)gewenst gedrag	10
2.4 Sociaal emotionele ontwikkeling.....	10
2.4.1 De Vreedzame School	11
2.5 Onderzoeksvraag.....	12
2.5.1 Hoofdvraag	12
2.5.2 Deelvragen.....	12
3. Opzet van het onderzoek.....	13
3.1 Beschrijving en verantwoording van dataverzameling	13
3.2 Respondenten	14
3.2.1 Vragenlijst	14
3.2.2 Semigestructureerd interview	14
3.3 Instrumenten	15
3.3.1 Vragenlijst	15
3.3.2 Interview	16
3.4 Wijze van data-analyse	16
3.4.1 vragenlijst	16
3.4.2 interview	17
4. Resultaten	18
4.1 Resultaten deelvraag 1	18
4.2 Resultaten deelvraag 2	20
4.3 Resultaten deelvraag 3	22
4.4 Resultaten deelvraag 4	23
5. Conclusie en aanbeveling.....	26
5.1 Conclusie deelvragen.....	26

<i>Welke knelpunten en verbeterpunten zien leerkrachten in het begeleiden van leerlingen bij het buitenspelen?</i>	26
<i>Welke knelpunten en verbeterpunten (mogelijke oplossingen) benoemen leerlingen bij het buitenspelen?</i>	26
<i>Welke oorzaken noemen leerkrachten voor het ontstaan van conflicten tijdens de schoolpauze?</i>	27
<i>Hoe vinden de leerkrachten van de groepen 6 t/m 8 dat zij momenteel omgaan met het conflicten van leerlingen op het schoolplein?</i>	27
5.1.2 Conclusie hoofdvraag	28
<i>Hoe kan het gedrag van de bovenbouwleerlingen op beide locaties van de casusschool tijdens de schoolpauzes verbeterd worden?</i>	28
5.2 Kritische reflectie	28
5.3 Aanbevelingen	29
<i>Schoolbreed opstellen van duidelijke afspraken en regels</i>	29
<i>Meer spelmogelijkheden/uitdagende schoolomgeving creëren</i>	29
<i>Interventies</i>	30
Literatuurlijst	31
Bijlagen.....	34
Bijlage 1 – vragenlijst leerlingen.....	34
Bijlage 2 – vragenlijst leerkrachten	35
Bijlage 3 – interviewleidraad leerkrachten	36
Bijlage 4 Codeertabel verwerking interview.....	38
Bijlage 5 Open codeerschema interview.....	40

Samenvatting

Door een toename van het ongewenste gedrag op het schoolplein, is de school op zoek naar een manier hoe zij dit kunnen verbeteren. Kerpel (2014) stelt dat er sprake is van een toename van het probleemgedrag onder de kinderen. Dit wordt nog sneller ontwikkeld in vrije situaties. Vanuit dit probleem is de onderzoeksvraag ontstaan: 'Hoe kan het gedrag van de bovenbouwleerlingen op beide locaties van de casusschool tijdens de schoolpauzes verbeterd worden?'

Om antwoord te kunnen geven op deze onderzoeksvraag, zijn er verschillende bronnen bestudeerd. Hieruit zijn kernbegrippen naar voren gekomen die in de rest van het onderzoek centraal staan: de omgeving, de leerkrachtvaardigheden en de sociaal emotionele ontwikkeling. Aan de hand van deze kernbegrippen zijn er twee onderzoeksmethoden gekozen: een vragenlijst over de knel- en verbeterpunten die de leerlingen en leerkrachten ervaren en een interview met leerkrachten over het eigen handelen en over de oorzaak van het ontstaan van conflicten op het schoolplein. Uit deze vragenlijsten en interviews blijkt dat leerkrachten de verveling bij kinderen als grootste oorzaak ervaren. De inrichting van het schoolplein speelt hierbij een grote rol. Deze is onoverzichtelijk en biedt de kinderen geen uitdaging en inspiratie. De kinderen ervaren de onduidelijke regels en afspraken als een groot knelpunt tijdens de pauzemomenten.

Eén van de aanbevelingen die uit dit onderzoek gekomen is, is het opstellen van duidelijke regels en afspraken omtrent de pauze. Daarnaast is het belangrijk dat er meer materialen voor de kinderen komen, zodat zij weer geprikkeld en uitgedaagd worden.

Probleemanalyse

Aanleiding context

Door de invoering van passend onderwijs is de diversiteit in het onderwijs toegenomen. Hierdoor nemen de niveauverschillen en het ongewenste gedrag in de klas toe. Van Gaalen (2015) stelt dat leerkrachten hierdoor minder aandacht voor het individueel hebben. Dit is een maatschappelijk probleem waar het onderwijs tegenaan loopt (van Gaalen, 2015). Zo ook de opleidingsschool, zij ervaren een grote werkdruk en een toenemende diversiteit in gedrag. Leerlingen met sociaal-emotionele- en gedragsmatige problemen vormen een uitdaging voor de school. Het buitenspelen van kinderen, pesterijen en een agressieve houding zijn punten waar de onderzoeksschool tegenaan loopt. Bij dit onderzoek gaat het om het positief beïnvloeden van het gedrag van kinderen.

De opleidingsschool valt onder Stichting Signum. De school staat in een wijk waar over het algemeen veel kinderen met midden- tot hoogopgeleide ouders wonen. Het is een overwegend blanke school, met weinig allochtone kinderen. Op dit moment telt de school ongeveer 530 leerlingen, verdeeld over twee locaties. Het is een school met 22 basisschoolgroepen. Het team bestaat uit 53 personen: pedagogisch medewerkers, leerkrachten en onderwijsondersteunend personeel.

Er is sprake van een toename van het probleemgedrag onder de kinderen. Het ontstaan van probleemgedrag komt meestal voort uit werk wat te makkelijk, te moeilijk, te saai is of door een structuur die het kind mist (Kerpel, 2014). Dit wordt nog sneller ontwikkeld in een vrije situatie, doordat kinderen minder structuur en meer ruimte hebben dan in de klas. De opleidingsschool merkt al langere tijd dat het buitenspelen aan het veranderen is. Er zijn meer conflicten op het schoolplein, vooral tijdens het vrije spel. Gedragmatig wordt er opgemerkt dat kinderen veel begeleiding nodig hebben van de leerkracht bij het buitenspelen. Zowel bij conflicten, maar ook bij situaties waarin kinderen niet weten wat ze moeten doen. De regels en de structuren binnen de school zijn helder: iedereen heeft zijn eigen plekje, ze weten dat er gewerkt moet worden met een spionnenstem en dat ze een vraagtekenblokje moeten gebruiken. Maar zodra ze naar buiten gaan, het vrij spel wordt en al die regels en structuren van binnen komen te vervallen, zie je ineens ander gedrag. Sommige leerlingen kunnen hier goed mee omgaan, zij komen tot spel en kunnen zich prima vermaken, anderen hebben geen idee hoe ze überhaupt tot spel kunnen komen.

Probleemgedrag kan afnemen door preventief te handelen beschrijft Kerpel (2014) en door positieve feedback te geven. Naast dat het probleemgedrag toe neemt, neemt ook de agressie op het schoolplein toe. Agressie is een uiting van de boosheid van kinderen. Kinderen kunnen reageren zonder na te denken: ze sluiten anderen buiten, maken ruzie, duwen andere kinderen of gaan schelden (Centrum School en Veiligheid (CSV), 2014). Dit gedrag komt vooral voort uit de veiligheid die de kinderen voelen op het schoolplein, schrijft CSV (2014). Juist op het schoolplein gebeuren dingen die ervoor kunnen zorgen dat kinderen zich onveilig voelen. Uit onderzoek (CSV, 2014) blijkt dat hoe verder een kind van het klaslokaal is verwijderd, hoe onveiliger het zich voelt. Op het schoolplein is het gedrag van kinderen

vaak extremer. Leerkrachten vinden het lastig om met dit agressieve en negatieve gedrag om te gaan en om het in goede banen te leiden. Hierdoor staat een veilig klimaat onder druk. Het is een probleem wat voor de opleidingsschool steeds groter wordt. Kinderen geven zelf ook steeds vaker aan dat zij het buiten niet meer fijn vinden en leerkrachten worden handelingsverlegen. Leerkrachten hebben het probleem al geprobeerd op te lossen door middel van aangepaste roosters, meer surveillance en het gebruik maken van mediators. Echter heeft dit het probleem niet verholpen of kleiner gemaakt. Op dit moment is er ook een voetbalrooster. Dit houdt in dat alle klassen alleen met hun eigen groep voetballen, om conflicten met andere klassen te voorkomen. Verder maakt de school gebruik van de methode 'De Vreedzame School'. Dit is een programma voor democratisch burgerschap en sociale competentie (Pauw, 2014).

De school wil dat het schoolplein een omgeving is waarin kinderen zich veilig voelen, zich kunnen ontwikkelen en zich kunnen vermaken. Door de vele conflicten bij het buitenspelen en het gedrag van de kinderen wordt de veiligheid van het schoolplein geschaad. Wanneer er niet iets aan dit probleem gedaan wordt, ontstaat er een omgeving die niet meer veilig is voor ieder kind. Hiernaast is het belangrijk dat kinderen leren hoe zij met elkaar moeten omgaan op het schoolplein. Uit de kindcentrum monitor van april 2019 is gekomen dat kinderen graag langer en vaker willen buitenspelen maar behoefte hebben aan wat meer regels. Zij geven aan dat de regels duidelijker mogen zijn en dat er beter gelet moet worden op pestgedrag.

Probleemstelling

Uit de aanleiding en context komt naar voren dat de opleidingsschool aanloopt tegen een grote hoeveelheid conflicten op het schoolplein. De opleidingsschool wil graag inzicht krijgen hoe het klimaat op het schoolplein verbeterd kan worden. De school wil achterhalen waar de conflicten op het schoolplein vandaan komen en wat hieraan gedaan kan worden. Zij willen weten wat de oorzaken zijn van dit ongewenste gedrag. De school heeft al meerdere dingen geprobeerd, dit heeft tot op heden niet geholpen. Het is voor de school van belang dat het schoolplein voor ieder kind een veilige omgeving is waar een kind tot ontwikkeling kan komen. Het onderzoek is gericht op het gedrag van de groepen 6, 7 en 8 tijdens het buitenspelen. Het doel is om inzicht te krijgen in de factoren die van invloed zijn op het ontstaan van ongewenst gedrag en mogelijke aanbevelingen om het pedagogisch klimaat te verbeteren.

2. Theoretisch kader

Vanuit de probleemstelling zijn de volgende kernbegrippen naar voren gekomen: de omgeving, leerkrachtvaardigheden en de sociaal emotionele ontwikkeling. De casusschool maakt gebruik van de methode De Vreedzame School om de sociaal emotionele ontwikkeling van de kinderen te bevorderen. Er wordt gekeken welke handvaten deze methode biedt voor de sociaal emotionele ontwikkeling. Crone en Horner (2012) stellen dat scholen voor grote uitdagingen staan. Door veel voorkomend probleemgedrag wordt effectief onderwijs bedreigd. Ook stellen zij dat de fundamentele taak, het onderwijzen van de leerlingen, in gevaar gebracht wordt door leerlingen die orde verstorend, gewelddadig en gevaarlijk zijn. Daarom wordt er ook gekeken naar de invloed van het passend onderwijs. Jeninga (2004) stelt dat de energie van leerkrachten vooral gaat zitten bij het onder controle houden van kinderen. Daarom is het van belang dat scholen aandacht besteden aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen.

2.1 Passend onderwijs

Sinds 1 augustus 2014 is de invoering van passend onderwijs ingegaan. Passend onderwijs is niets anders dan onderwijs dat past bij de mogelijkheden en behoeften van iedere leerling uit pedagogisch en onderwijskundig oogpunt (Eelman, 2015). Met deze zorgplicht wil de overheid voorkomen dat er kinderen thuis komen te zitten, omdat ze geen passende onderwijsplek voor hen kunnen vinden. Uit de laatste voortgangsrapportage komt naar voren dat leraren zich niet comfortabel voelen bij de veranderingen. Er ontstonden veel vragen vanuit de leerkrachten over de gevolgen van het passend onderwijs (Eelman, 2015).

Leraren hebben grote problemen met het verlenen van hulp aan leerlingen met lichamelijke en psychische aandoeningen. Er zijn gemiddeld drie leerlingen per klas die geen extra ondersteuning krijgen, terwijl zij dat wel nodig zouden hebben. Ook zijn er voor leraren veel onduidelijkheden over het passend onderwijs, de leraren kunnen de nodige ondersteuning niet bieden en de werkdruk is hierdoor toegenomen (NOS, 2019). Dit is gebleken uit een enquête die de onderwijsvakbond AOb (2018) heeft afgenomen onder 5000 leraren in het basisonderwijs (Algemene Onderwijsbond, 2018). Het passend onderwijs is vijf jaar geleden ingevoerd met de bedoeling om zorgleerlingen op reguliere scholen te ondersteunen. Toch klinkt er al jaren kritiek op het passend onderwijs. Ouders staan buiten spel, er zijn veel thuisblijvers en leraren kampen met problemen, aldus Algemene Onderwijsbond (2018).

Het verzorgen van extra ondersteuning kost de leraren veel tijd, waardoor weinig tijd over blijft om begeleiding te bieden aan de overige leerlingen. Dit raakt vooral kinderen die de extra ondersteuning niet krijgen, maar het wel moeilijk vinden om met de rest mee te komen. Ook door de groeiende klassen wordt het probleem groter (van Overveld, 2015).

2.2. Buitenspelen

De gevolgen van passend onderwijs zijn ook zichtbaar op de buitenspeelplaats. Er is sprake van meer diversiteit. Hierdoor nemen de niveauverschillen en het ongewenste gedrag in de klas toe (van Gaalen, 2015). Buitenspelen, gekeken naar het maatschappelijk perspectief, is voor kinderen ook van belang.

Zo spelen de kinderen niet buiten om zich te ontwikkelen, maar ontwikkelen zij zich door buiten te spelen. Kinderen leren tijdens het buitenspelen wat de regels zijn, zowel op school als binnen de maatschappij tijdens bijvoorbeeld het 'doen-alsof'-spel (Delfos, 2004).

Het blijkt dat bijna de helft van de kinderen het buitenspeelplein saai en te klein vinden, komt uit onderzoek van Qruis (2010). Voor de kinderen van negen tot twaalf jaar geldt dit nog sterker (51%). Zo stelt Beton (2011) dat schoolpleinen steeds grijzer worden en er minder activiteiten te doen zijn. 44% van de kinderen speelt het liefste spelletjes die zij zelf verzinnen. Daarna volgen klauteren en klimmen (43%), voetballen (42%) en rennen (32%) blijkt uit onderzoek van Qruis (2010). Went (2010) 'Waar verveling troef is en waar te veel individuen te weinig ruimte hebben, is het wachten op conflicten. En zeg dan maar gedag tegen het veilige schoolklimaat' (p. 2). Een groot deel van de dag zitten de kinderen tussen vier en elf jaar op school, daarom kan het schoolplein worden gebruikt voor het stimuleren van de fysieke activiteit van kinderen (Scruggs, Beveridge, & Watson, 2003). Toch is het onderwijs tegenwoordig zo vormgegeven dat de kinderen uren aaneengesloten binnen de school zitten. Dat kinderen steeds meer binnen zitten blijkt uit onderzoek (Koster, 2018). Dit komt mede door de opkomst van smartphones, spelcomputers en tablets. Gedurende de dag zitten de kinderen een groot deel stil aan een tafel. Er wordt van hen gevraagd om intensief te luisteren, schrijven en lezen. Er wordt hier veel van de kinderen gevraagd met betrekking tot de concentratie (Koster, 2018). Volgens Jonkers (2018) maakt het gebruik van smartphones en tablets kinderen minder creatief. Je aandacht wordt zo doorbroken, wat een aanslag is op onze creativiteit.

Fysieke activiteiten bieden de mogelijkheden om gewenst gedrag en positieve sociale interacties te bevorderen stelt Stegeman (2007). Ook is er volgens hem tegelijkertijd een kans dat de deelname aan bewegings- en sportactiviteiten gedrag negatief kan stimuleren. Hier is vaak wel sprake van een competitieve context, die afwijzing en rivaliteit benadrukt. Het is cruciaal voor het ontwikkelde gewenst gedrag dat er, een op positieve interacties en waarden gericht, programma aanwezig is. De omgeving van de buitenspeelplaats speelt hierbij een belangrijke rol.

2.2.1 Waaraan voldoet een rijke buitenspeelomgeving?

Het schoolplein moet als een unieke omgeving worden gezien die verschilt van de binnen omgeving. Buiten wordt er meer ruimte geboden voor een grotere vrijheid om dingen uit te proberen, te experimenteren en te exploreren (Tovey, 2011). Door Tovey wordt buitenspelen tijdens de pauze omschreven als ontdekken in de buitenomgeving op een plek waar contact met anderen mogelijk is. Een rijke buitenspeelomgeving zorgt voor ruimte om tot verschillende vormen van spel te komen, zoals regelspel, rollenspel, rustig spel, natuurspel, constructief spel en bewegingsspel (Caminada & Leenders, 2016). De indeling van het schoolplein is belangrijk bij de keuzes die de kinderen maken om te spelen en te ontdekken (Caminada & Leenders, 2016). De buitenspeelomgeving moet de kinderen inspiratie bieden om spel te laten ontstaan. Echter hoeft dit niet te betekenen dat er per se speeltoestellen of materialen aanwezig hoeven te zijn, een speeltoestel kan namelijk ook suggereren dat er sprake moet zijn van een fysieke activiteit (Tovey, 2011). Het buitenspelen heeft een onvoorspelbaar en open karakter. Zo kunnen de leerlingen uit verschillende leefwerelden elkaar ontmoeten en wordt de eigen leefwereld verbreed. Echter moet op het schoolplein goed gelet worden

op pesterijen tijdens de pauze. Uit onderzoek is gebleken dat pesterijen nog zelfs veertig jaar na gebeuren fysieke, mentale en sociale gevolgen kunnen hebben (American Journal of Psychiatry, 2014).

2.3 Rol van de leerkracht

Wanneer je kijkt naar het gedrag van kinderen, spelen hierbij de leerkrachten een grote rol. Volgens Crone en Horner (2013) komen in het onderwijs leerlingen met gedragsproblemen steeds meer voor. Dit kan volgens hen aan het passend onderwijs te wijten zijn. Leerkrachten hebben weinig handvaten voor deze gedragsproblemen, waardoor het opbouwen van een relatie tussen de leerkracht en leerling moeilijker is. De relatie is van belang om in de klas verbondenheid te creëren volgens van Overveld (2016). Wanneer er minder sprake is van verbondenheid in de klas, zijn kinderen geneigd om eerder probleemgedrag te vertonen.

Het toezicht van leerkrachten op het buitenspeelplein en de begeleiding van het spel op het plein is van grote invloed op het gedrag van kinderen (Caminada, 2005). De leerkracht heeft volgens Snoek, Maier en Wiechers (2003) de verantwoordelijkheid om voor een goed pedagogisch klimaat op het buitenspeelplein te zorgen, daarom zijn leerkrachten ook op deze plek aanwezig. Kinderen kunnen, om wat voor reden dan ook vastlopen in het spel, hierdoor kan een conflict ontstaan. Kinderen leren veel van het oplossen van een conflict. Niet alle kinderen kunnen dit zelf. Zij hebben vaak behoefte aan een voorbeeld en inmenging van de leerkracht (Caminada, 2005). De leerkracht neemt hierbij een coachende rol aan. Zij helpt de kinderen om er zelfstandig uit te kunnen komen. Het kan voorkomen wanneer kinderen hierin te veel hun eigen gang mogen gaan, het 'recht van de sterksten' gaat gelden. Dan kunnen de conflicten die zich voordoen, de sfeer negatief beïnvloeden.

Van Rooijen (2014) stelt dat conflicten oplossen niet de enige taak is van de leerkracht. De leerkracht moet vooral kijken of alle leerlingen zich vermaken en het naar hun zin hebben (Van Rooijen, 2014). Bij het aanleren van conflictoplossingsvaardigheden spelen leerkrachten een grote rol (Van Beukering & Van der Wolf, 2009). Golly en Sprague (2011) stellen dat leerlingen moeten leren hoe ze zich moeten gedragen. Hierop kan een leerkracht weer bij gewenst gedrag positieve feedback geven. De kans op succes wordt vergroot door gewenst gedrag. Het opstellen van omgangsregels in en met de klas is een voorbeeld om gewenst gedrag te krijgen in de klas, ook is dit bevorderlijk voor het klimaat op het schoolplein. In vrije situaties, zoals tijdens het buitenspelen en de pauze, is de rol van de leerkracht anders dan die in de klas. Hier is meer sprake van een toezichthoudende rol (Bongaards & Sas, 2000). Leerkrachten kunnen een duidelijk overzicht krijgen door steeds andere routes op het schoolplein te lopen. Golly en Sprague (2011) stellen dat het belangrijk is om plekken waar conflicten plaatsvinden niet over te slaan. Positief gedrag benoemen tijdens de pauzes is erg belangrijk. Het gedrag op het plein wordt hierdoor positief bevorderd en de kans op negatief gedrag wordt verminderd. Beukering en van der Wolf (2009) stellen dat het goed is als leerkrachten het gedrag negeren en wachten met de oplossing geven, ook wel 'watchful waiting'.

2.3.1 Leerkrachtvaardigheden

Leerkrachten zijn van groot belang bij de ontwikkeling van de kinderen. Van Delden (2010) en Caminada (2005) vinden beiden dat het in de eerste plaats belangrijk is dat een kind zijn omgeving, het

buitenspeelplein, als veilig ervaart. Hierin staat de betrokkenheid van de leerkracht voorop. De leerkracht moet bereikbaar en aanwezig zijn voor het kind. Het is de bedoeling dat de leerkracht de kinderen stimuleert tot activiteiten en indien nodig deze maatregelen neemt, zoals het hanteren van regels. De leerkracht toont belangstelling richting de kinderen en geeft hun bevestiging op een positieve manier.

Er zijn ook kinderen voor wie buitenspelen als een obstakel wordt gezien. Kinderen die angstig zijn, die motorisch minder vaardig zijn of niet voldoende sociale vaardigheden bezitten. Het is de taak van de leerkracht om hierop in te spelen en het buitenspel van deze kinderen te begeleiden.

Volgens Caminada (2005) is het van belang wanneer je als leerkracht merkt dat het buitenspelen niet vanzelf gaat om gericht te observeren. Naar aanleiding hiervan doet de leerkracht gerichte interventies om de kwaliteit van het spel te verhogen. Hierbij wordt geadviseerd om eerst de 'risicokinderen' te observeren en daarna pas de overige kinderen. Het is belangrijk om naar alle kinderen te kijken, omdat ook kinderen die in eerste instantie niet opvallen moeite kunnen hebben met het buitenspelen.

Aan de hand van de resultaten van de observaties, kun je er als leerkracht voor kiezen om over te gaan tot begeleiding van het spel. Dit kan op verschillende niveaus plaatsvinden: begeleid spel, voorbereid spel en aansluitend spel (naar L. Koning, 1984).

2.3.2 Omgaan met (on)gewenst gedrag

Bij de vaardigheden van een leerkracht hoort ook het omgaan met ongewenst gedrag. Ieder kind heeft zijn eigenaardigheden. Ook ongewenst gedrag vertoont ieder kind weleens. Wanneer dit ongewenste gedrag zich vaker voordoet, ondanks het op een positieve manier te corrigeren niet over gaat en het voor de omgeving storend is, is er sprake van probleemgedrag (Van Lieshout, 2009; Quekel, 2013; Verhulst, 2008; Van Meersbergen & Jeninga, 2012). Kinderen die ongewenst gedrag laten zien hebben interventies nodig om probleemgedrag te voorkomen. Interventies die aansluiten bij de onderwijsbehoeften van de leerlingen en die het gedrag van de kinderen ondersteunen. Uit de praktijk blijkt dat het geven van een rustplek, een verantwoordelijke taak, extra beweging of een beloningssysteem helpend kunnen zijn. Het is voor kinderen die ongewenst gedrag vertonen moeilijk om in het sociale verkeer te kunnen functioneren, stelt Breedveld (2010). De sociaal-emotionele ontwikkeling van deze kinderen wordt bedreigd (Quekel, 2013). Dit komt door de negatieve reacties die zij krijgen als gevolg van hun ongewenste gedrag. Je kan dus constateren dat dit naar buiten gekeerd ongewenst gedrag voor andere kinderen afstoot. Hierdoor hebben zij minder sociale contacten en kunnen zij zich onvoldoende ontwikkelen.

2.4 Sociaal emotionele ontwikkeling

De bovengenoemde situaties hebben alles te maken met de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Het grootste gedeelte van hun leven brengen kinderen op school door. Hier worden ze op hun toekomst voorbereid, school heeft daardoor in hun opvoeding een grote rol. De sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen is een bewegelijk proces. Kinderen leren in de eerste levensjaren om te gaan met anderen en zichzelf. Hier wordt de basis gelegd voor de sociaal-emotionele competenties. Ze

kunnen steeds beter met verwachtingen van anderen omgaan en het zelfbewustzijn neemt toe (Looman, De Jager & Tuk, 2014). De competenties die bij de sociaal-emotionele ontwikkeling centraal staan, kun je onderverdelen in vijf domeinen: zelfbewustzijn, sociaal bewustzijn, beslissingen kunnen nemen, zelfmanagement en het hanteren van relaties (W Overveld, van Overveld, & Bijman, 2017). Kinderen moeten leren om zich sociaalvaardig te kunnen gedragen om beter te kunnen functioneren binnen de maatschappij. Het schooldiploma komt alleen tot zijn recht als de sociale competenties van de kinderen zijn ontwikkeld, stelt Van der Ploeg (2011). Samenwerken en in staat zijn om contact te maken is belangrijk in de toekomst. Bij de omgang tussen kinderen horen conflicten en deze komen vooral voor wanneer er doelstellingen, verwachtingen, tegengestelde belangen en wensen zijn ontstaan (Pauw, Schaap, Sonderen & Van der Ven, 2011). Een school kan pas goed functioneren wanneer kinderen op een vreedzame en constructieve manier conflicten kunnen oplossen (Pauw et al., 2011). Het is belangrijk dat hierbij wel wordt gezocht naar een voor beide partijen goede oplossing. Het is van belang dat zij zich kunnen inleven in de gedachtes/emoties van een ander en dat eigen emoties gereguleerd worden. Naarmate kinderen ouder worden is het van belang dat ze zelf de verantwoordelijkheid nemen om problemen en conflicten op te lossen, stellen De Jong en Verheijen (2006). Van Overveld (2016) zegt dat kinderen uit groep 5 de oorzaken van conflicten kunnen beschrijven en herkennen. Kinderen zijn dan in staat om op een constructieve manier conflicten op te lossen. Ook weten zij hoe je problemen kan voorkomen op proactieve wijze. Volgens De Jong en Verheijen (2006) moeten leerkrachten hierbij wel ondersteunend zijn, zij moeten het vertrouwen aan de kinderen geven dat zij in staat zijn om conflicten zelfstandig op te lossen.

2.4.1 De Vreedzame School

De Vreedzame School is een manier om de sociaal emotionele ontwikkeling van de kinderen te bevorderen. De Vreedzame school is een methode die ernaar streeft om zowel de school als de klas een democratische gemeenschap te laten zijn. Een gemeenschap waarin iedereen zich betrokken en verantwoordelijk voelt en waarin zij leren hoe zij op een constructieve manier conflicten kunnen oplossen. Het kerndoel is dat ze kinderen actief willen aanspreken op hun verantwoordelijkheid voor de schoolgemeenschap, omgeving en de samenleving en dat ze hen een stem willen geven. Op leerlingenniveau zijn een aantal leerdoelen opgesteld door De Vreedzame School:

1. Op een constructieve wijze conflicten kunnen oplossen
2. Het aannemen van een open houding tegen over verschillende mensen
3. Met elkaar op een democratische manier beslissingen nemen
4. Voor elkaar en voor de gemeenschap verantwoordelijkheid kunnen nemen
5. Het weten van de verschillende principes waarin onze democratische gemeenschap is ingericht (Pauw, 2014).

Binnen De Vreedzame School is mediatie een belangrijk onderdeel. De leerlingen leren wat mediatie is en er worden een aantal leerlingen opgeleid als leerlingmediator. Op deze manier wordt de verantwoordelijkheid voor het oplossen van conflicten in de klas of op het schoolplein bij de leerlingen zelf gelegd. Dit wordt 'peer mediation genoemd' (CED groep, z.d.).

2.5 Onderzoeksvraag

Vanuit het theoretisch kader zijn kernbegrippen naar voren gekomen die in de rest van het onderzoek centraal staan: de omgeving, de leerkrachtvaardigheden en de sociaal emotionele ontwikkeling. Het doel van het onderzoek is het gedrag van de kinderen op het schoolplein verbeteren. Dit onderzoek richt zich op één aspect van gedrag, namelijk conflicten en het ontstaan hiervan.

2.5.1 Hoofdvraag

Hoe kan het gedrag van de bovenbouwleerlingen op beide locaties van de casusschool tijdens de schoolpauzes verbeterd worden?

2.5.2 Deelvragen

1. Welke knelpunten en verbeterpunten zien leerkrachten in het begeleiden van leerlingen bij het buitenspelen?
2. Welke knelpunten en verbeterpunten (mogelijke oplossingen) benoemen leerlingen bij het buitenspelen?
3. Welke oorzaken noemen leerkrachten voor het ontstaan van conflicten tijdens de schoolpauze?
4. Hoe vinden de leerkrachten van de groepen 6 t/m 8 dat zij momenteel omgaan met het conflicten van leerlingen op het schoolplein?

3. Opzet van het onderzoek

In dit hoofdstuk wordt de wijze waarop data is verzameld en wijze van data-analyse toegelicht en verantwoord. De respondenten en de toegepaste instrumenten worden binnen dit hoofdstuk ook beschreven.

3.1 Beschrijving en verantwoording van dataverzameling

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in de factoren die van invloed zijn op het ontstaan van ongewenst gedrag tijdens het buitenspelen in de groepen 6,7 en 8 en mogelijke aanbevelingen om het pedagogisch klimaat te verbeteren. Om hier antwoord op te geven, is onderzocht hoe leerkrachten momenteel het klimaat op het schoolplein positief bevorderen, welke knel- en verbeterpunten zij voor ogen hebben en wat zij als de oorzaak zien van het ontstaan van conflicten. Ook wordt er gekeken welke knel- en verbeterpunten de leerlingen ervaren tijdens het buitenspelen.

In de eerste deelvraag wordt onderzocht welke knelpunten en verbetermogelijkheden de leerkrachten zien met betrekking tot het buitenspelen. Om antwoord te kunnen geven op deze deelvraag, wordt er een vragenlijst afgenomen. Kallenberg, Koster, Onstenk en Scheepsma (2014) stellen dat het afnemen van een vragenlijst een geschikte methode is om van meerdere respondenten informatie te verzamelen. Tevens betogen zij dat een vragenlijst inzichten geeft in de ervaringen, opvattingen en meningen van de respondenten. Deze vragenlijst is voorgelegd aan dertien leerkrachten van de groepen 6,7 en 8.

In de tweede deelvraag wordt onderzocht welke knelpunten en verbetermogelijkheden de leerlingen bij het buitenspelen. Om deze deelvraag te kunnen beantwoorden is dezelfde vragenlijst afgenomen als bij deelvraag 1, op de algemene vragen en de formulering na. Zodat het voor de kinderen goed te begrijpen is. Deze vragenlijst is afgenomen bij zes leerlingen uit elke groep 6, 7 en 8. De onderbouwing van dit onderzoeksinstrument komt overeen met die van deelvraag 1.

In de derde deelvraag wordt onderzocht welke oorzaken aanwezig zijn voor het ontstaan van conflicten tijdens de schoolpauze. Om deze deelvraag te kunnen beantwoorden, is er gekozen om een semigestructureerd interview bij vier leerkrachten af te nemen. Volgens Kallenberg et al., (2014) biedt een interview de mogelijkheid om meningen en informatie van mensen op tafel te krijgen. Ook kun je dan dieper ingaan op de antwoorden van de respondenten. Enkele vragen zijn vastgelegd, maar er is ook ruimte voor verdiepende vragen. Hierdoor kunnen gelijksoortige antwoorden met elkaar vergeleken worden en kan er dieper worden doorggevraagd naar achterliggende informatie. Kallenberg et al., (2014) stellen dat dit de objectiviteit van de dataverzameling verhoogt.

In de vierde deelvraag wordt onderzocht hoe de leerkrachten van de groepen 6,7 en 8 momenteel omgaan met conflicten tijdens het buitenspelen. Om deze deelvraag te kunnen beantwoorden, zijn er extra vragen toegevoegd aan het interview, die ook bij deelvraag 3 wordt afgenomen. De onderbouwing van dit onderzoeksinstrument komt overeen met die van deelvraag 3.

3.2 Respondenten

Dit onderzoek heeft betrekking op de leerkrachten en de leerlingen van de groepen 6,7 en 8. Het onderzoek richt zich namelijk op deze groepen. Binnen de negen groepen zijn er dertien verschillende leerkrachten werkzaam.

3.2.1 Vragenlijst

Er is een schema gemaakt om overzicht te creëren met betrekking tot de verschillende respondenten, zie tabel 3.2.1. Elke leerkracht heeft een respondentnummer gekregen. Voor deelvraag 1 worden alle leerkrachten van de groepen 6,7 en 8 als respondent gebruikt. Dit betreft dertien leerkrachten met de leeftijd variërend tussen de 29 en 54 jaar. Zes leerkrachten zijn werkzaam op locatie A en zeven leerkrachten op locatie B. Eén van de respondenten werkt op beide locaties en vult de vragenlijst voor beide locaties in.

Tabel 3.2.1 schema respondenten deelvraag 1

Respondent nummer	Werkzaam in groep	Geslacht	Geboortedatum	Functie	Aanvullende kwaliteiten
1	6	M	20-08-1974	Fulltime	Coördinator Bewegend leren
2	6	V	07-03-1987	Fulltime	
3	6/7	V	20-01-1987	Parttime	
4	6/7	V	01-12-1984	Parttime	
5	6/7	V	21-06-1982	Parttime	WISH-specialist
6	6/7	V	12-09-1987	Parttime	
7	7	V	19-05-1966	Parttime	
8	7	V	05-01-1968	Fulltime	
9	8	V	20-07-1990	Parttime	De vreedzame school
10	8	V	31-07-1965	Parttime	
11	8	V	17-06-1981	Parttime	BSC
12	8	V	16-03-1977	Parttime	
13	8	V	16-12-1985	Fulltime	ICT

Voor deelvraag twee wordt de vragenlijst bij zes leerlingen uit elke klas afgenomen. Deze leerlingen zijn door hun eigen leerkracht aselekt gekozen. Elke leerkracht heeft drie meisjes en drie jongens uitgekozen. Op deze manier was de respons door zowel de jongens als de meisjes even hoog.

3.2.2 Semigestructureerd interview

Om de derde en de vierde deelvraag te beantwoorden wordt er een semigestructureerd interview afgenomen bij vier leerkrachten, zie tabel 3.2.2. Verder is er een verdeling gemaakt tussen de locaties.

Twee leerkrachten zijn werkzaam op locatie A en twee leerkrachten op locatie B. Bij het selecteren van de respondenten is er rekening gehouden met de verschillende jaargroepen. Er is gekozen voor leerkrachten uit elke jaargroep, zodat de input iets zegt over alle jaargroepen.

Tabel 3.2.2 schema respondenten deelvraag 3 en 4.

Respondent nummer	Werkzaam in groep	Geslacht	Geboortedatum	Functie
R1	6/7	Vrouw	20-01-1987	Parttime
R2	8	Vrouw	17-06-1981	Parttime
R3	6/7	Vrouw	21-06-1982	Parttime
R4	6	Vrouw	07-03-1987	Fulltime

3.3 Instrumenten

In dit onderzoek zijn de volgende instrumenten gebruikt:

- Vragenlijst
- Semigestructureerd interview

De vragenlijsten en het interview zijn gebaseerd op het theoretisch kader, zodat de validiteit van het onderzoek wordt gewaarborgd. De vragen zijn gebaseerd op de omgeving zoals omschreven door Tovey (2011). Hierin zijn de uitkomsten van het onderzoek van Qruis (2010) meegenomen, leerkrachtvaardigheden zoals deze beschreven worden door Caminada (2005) en de sociaal emotionele ontwikkeling zoals deze beschreven wordt door Van Overveld (2018) en De Jong en Verheijen (2006).

3.3.1 Vragenlijst

In dit onderzoek is ervoor gekozen om twee keer gebruik te maken van een vragenlijst om zo antwoord te kunnen geven op deelvraag 1 en 2. Deze is hetzelfde voor de leerkrachten en de leerlingen op de algemene vragen na, deze gelden alleen voor de leerkrachten. De vragenlijst voor leerkrachten bestaat uit zes gesloten vragen en drie open vragen. Op deze manier kunnen de antwoorden worden verfijnd (Kallenberg et al., 2014), zie bijlage 2. Er wordt inzicht gegeven in wat leerkrachten als knel- en verbeterpunten zien tijdens het buitenspelen. Een voorbeeld van een vraag is: 'Welke knelpunten zie jij als leerkracht in het begeleiden van leerlingen bij het buitenspelen?'. De vragenlijst voor de leerlingen bestaat uit vier gesloten vragen en drie open vragen, zie bijlage 1. Een voorbeeld van een vraag is: 'Wat denk jij dat er beter kan tijdens het buitenspelen, zodat er fijner buitengespeelt kan worden?'

Voorafgaand aan de afname is de vragenlijst voorgelegd aan een lid van de onderzoeksgroep en een specialist op het gebied van 'bewegend leren'. Er is vastgesteld dat het instrument valide is omdat het meet wat het moet meten (Kallenberg et al., 2014). Deze leerkrachten zijn geen respondenten geweest van de vragenlijst.

3.3.2 Interview

Om antwoord te geven op de derde en de vierde deelvraag, wordt er een semigestructureerd interview afgenomen bij vier leerkrachten. Het interview wordt afgenomen bij vier leerkrachten van de groepen 6, 7 en 8 om meer informatie te verzamelen rondom de resultaten van de afgenomen vragenlijst. Kallenberg et al. (2014) stellen dat de betrouwbaarheid van het onderzoek wordt verhoogd wanneer er sprake is van triangulatie. Kenmerkend bij een semigestructureerd interview is dat de vragen al voor een groot deel zijn vastgelegd, zie bijlage 3. Hiernaast is er ook ruimte voor open vragen. Door deze wijze kan er dieper worden doorgevraagd, waardoor meer informatie ontstaat (Kallenberg et al., 2014). De antwoorden van de verschillende respondenten kun je met elkaar vergelijken. De interviews worden opgenomen, zodat de antwoorden van de respondenten vast liggen. Hiervoor is toestemming gevraagd aan de respondenten en aan hen is uitgelegd dat het interview volledig anoniem is. De betrouwbaarheid is gewaarborgd door de interviews in een prettige sfeer af te nemen. De ruimte is voor de respondenten bekend en vertrouwd en er zijn hier geen factoren die het interview kunnen beïnvloeden (Kallenberg et al., 2014). Om de validiteit van het interview verder te waarborgen, heeft er één semigestructureerd proefinterview plaatsgevonden met een mede onderzoeker (Verhoeven, 2018). De onderzoeker kon zo nagaan of de vragen scherp, helder en niet dubbelzinnig geformuleerd waren. Bij het ontwikkelen en vormgeven van dit instrument, het interview, is het theoretisch kader gebruikt. Er worden 22 vragen gesteld rondom de kernbegrippen: de omgeving (Tovey, 2011), leerkrachtvaardigheden (Caminada, 2005) en de sociaal emotionele ontwikkeling (Van Overveld, 2018). De uitkomsten hiervan, zie je terug in de vraagstelling van het interview. Een voorbeeld van een vraag is: 'In hoeverre denk jij dat leerlingen een leerkracht nodig hebben bij het oplossen van conflicten?'

3.4 Wijze van data-analyse

3.4.1 vragenlijst

De vragenlijsten van deelvraag 1 en 2 worden nauwkeurig geanalyseerd. De vragenlijsten worden op twee locaties afgenomen. De resultaten van de locaties worden gescheiden gehouden, om ervoor te zorgen dat het advies zo bruikbaar mogelijk is.

De antwoorden die op de open vragen in de vragenlijsten zijn verkregen, zijn door te labelen per vraag geanalyseerd. Volgens Kallenberg et al., (2014) kan door te labelen alle uitspraken worden geïdentificeerd, die karakteristiek of kernachtig aangeven wat voor de vraagstelling relevant is. Ook Baarda (2009) stelt dit en toont aan dat door te labelen er een duidelijk beeld ontstaat en je zo alle verschillende vragenlijsten met elkaar kunt vergelijken. Na het labelen zijn de antwoorden door middel van axiaal coderen vergeleken en samengevoegd tot een overkoepelend label. De labels worden hierbij geordend en teruggebracht tot kernthema's (Baarda, 2014). Bij het labelen van de vragenlijsten wordt er geturfd hoe vaak iets benoemd wordt door de respondenten. De aantallen worden na het turven omgezet in percentages. In de tabellen, zie paragraaf 4.1 en 4.2, wordt weergegeven hoeveel procent van de respondenten hetzelfde label heeft aangegeven. De percentages geven aan hoe vaak iets wordt genoemd in tegenstelling tot het totaal aantal respondenten. De knel- en verbeterpunten van de leerkrachten en leerlingen worden op deze manier inzichtelijk.

3.4.2 interview

De gegeven antwoorden zijn in alle interviews doormiddel van geluidopnames vastgelegd. Hierdoor wordt de betrouwbaarheid gewaarborgd, omdat de antwoorden letterlijk en correct worden geanalyseerd (Kallenberg et al., 2014). De interviews zijn getranscribeerd. Deze zijn ter controle aan de leerkrachten teruggekoppeld. De leerkrachten hebben akkoord gegeven om deze gegevens te gebruiken voor het onderzoek. Op deze manier wordt de betrouwbaarheid van de interviews gewaarborgd (Baarda, 2014).

Er is gecodeerd na het maken van de transcripties. Bij de analyse van het interview is de relevante informatie uitgetypt aan de hand van een open codeerschema, zodat er een kwalitatieve analyse kon plaatsvinden (Kallenberg et al., 2014). De uitspraken die relevant waren voor de onderzoeksvraag zijn geïdentificeerd. Vervolgens zijn er labels aangebracht, drie subgroepen stonden hierbij centraal: de omgeving, rol van de leerkracht en de sociaal emotionele ontwikkeling. Bepaalde coderingen zijn samengevat bij het aanbrengen van de labels. Volgens Kallenberg et al., (2014) kan je door te labelen de uitspraken identificeren, die karakteristiek of kernachtig aangeven wat relevant is voor de vraagstelling. Baarda (2014) stelt dat het handig is om informatie te labelen, wat zorgt voor een duidelijk beeld en het mogelijk maakt om verschillende interviews met elkaar te vergelijken. Vervolgens zijn deze codes verwerkt in een codeerschema waaraan de antwoorden van de leerkrachten gekoppeld zijn, zie bijlage 5. Met gebruik van een codeertabel is er gekeken hoe vaak de respondenten hetzelfde hebben gezegd, zie bijlage 4. Op deze manier worden de verschillen en overeenkomsten inzichtelijk gemaakt.

4. Resultaten

Er is een vragenlijst voorgelegd aan dertien leerkrachten van de groepen 6,7 en 8 van beide locaties. Elf respondenten hebben deze vragenlijst ingevuld, één van deze respondenten heeft de vragenlijst voor beide locaties ingevuld. De respons is dus geen 100%. De resultaten van deelvraag 1 en 2 zijn per locatie weergegeven. In bijlage 4 en 5 zijn de uitwerkingen van de interviews terug te vinden. Met gebruik van deze uitwerkingen zijn de resultaten van deelvraag drie en vier beschreven.

4.1 Resultaten deelvraag 1

De resultaten zijn met behulp van axiaal coderen geclusterd (Baarda, 2014). In de onderstaande tabellen worden de resultaten per locatie overzichtelijk weergegeven. In de tabellen is af te lezen wat de knel- en verbeterpunten zijn van de leerkrachten bij het begeleiden van de leerlingen bij het buitenspelen.

Locatie A

Tabel 4.1.1 knelpunten van de respondenten bij het begeleiden van de leerlingen bij het buitenspelen.

Welke knelpunten zie jij als leerkracht in het begeleiden van leerlingen bij het buitenspelen? (N=5)		
<i>Genoemde knelpunten (N=5)</i>	<i>Aantal keren genoemd</i>	<i>Percentage</i>
Slecht overzicht	4	80%
Weinig te doen/materialen	4	80%
Geen duidelijke gedragsverwachtingen	3	60%
Veel reacties (verbaal + fysiek)	2	40%
Kinderen van andere groepen die slecht luisteren	2	40%
Te laat naar buiten komen van collega's	2	40%
Voetbal (felle reacties)	2	40%
Het organiseren van activiteiten in 15 minuten	1	20%

Uit tabel 4.1.1 is af te lezen dat vier leerkrachten aangeven last te hebben van het slechte overzicht op het schoolplein. Zij geven dit aan als een knelpunt om de leerlingen op een juiste manier te kunnen begeleiden. Vier leerkrachten geven aan dat er te weinig te doen is op het schoolplein en dat hierbij ook materialen ontbreken. Ook kun je aflezen dat er volgens drie leerkrachten geen duidelijke gedragsverwachting is bij de kinderen, waardoor zij niet weten hoe ze zich moeten gedragen. Er geven telkens twee leerkrachten aan dat ze de vele reacties van kinderen, zowel verbaal als fysiek, het niet luisteren van kinderen uit andere groepen, het te laat naar buiten komen van collega's en de te felle reacties van kinderen bij het voetballen, ervaren als knelpunten bij het begeleiden van leerlingen bij het buitenspelen. Tot slot wordt er door een leerkracht aangegeven dat het lastig is om een activiteit te organiseren en uit te voeren binnen vijftien minuten.

Tabel 4.1.2 mogelijke verbeterpunten van de respondenten in het begeleiden van de leerlingen bij het buitenspelen.

Welke mogelijke verbeterpunten zie jij als leerkracht in het begeleiden van leerlingen bij het buitenspelen? (N=5)		
<i>Genoemde verbeterpunten (N=5)</i>	<i>Aantal keren genoemd</i>	<i>Percentage</i>
Meer spelmogelijkheden	5	100%
Duidelijke regels en afspraken maken	4	80%
Duidelijke consequenties (ook uitvoeren)	3	60%
Op tijd buiten lopen	1	20%
Mooi uitdagend klimtoestel	1	20%

Uit tabel 4.1.2 is af te lezen dat vijf leerkrachten meer spelmogelijkheden en hierbij de passende materialen als een verbetermogelijkheid zien. Vier leerkrachten zien verbetermogelijkheden in het maken van duidelijke regels en afspraken. Zien drie leerkrachten verbetermogelijkheden bij het van duidelijke consequenties en deze ook uitvoeren. Tot slot wordt het op tijd buitenlopen van collega's en een mooi uitdagend klimtoestel beide door een collega als verbetermogelijkheid gezien.

Locatie B

Tabel 4.1.3 knelpunten van de respondenten bij het begeleiden van de leerlingen bij het buitenspelen.

Welke knelpunten zie jij als leerkracht in het begeleiden van leerlingen bij het buitenspelen? (N=7)		
<i>Genoemde knelpunten (N=7)</i>	<i>Aantal keren genoemd</i>	<i>Percentage</i>
Geen uitdagende omgeving	5	71,43%
Weinig spelmogelijkheden	5	71,43%
Verveling bij kinderen	4	57,14%
Te weinig leerkrachten op het schoolplein	3	42,86%
Weinig overzicht	2	28,57%
Voetbal	2	28,57%
Kinderen komen te laat melden dat er iets is	2	28,57%
Onverschillig gedrag van kinderen	1	14,29%

In tabel 4.1.3 is af te lezen dat vijf leerkrachten het schoolplein geen uitdagende omgeving vinden en hier te weinig spelmogelijkheden plaatsvinden. Vier leerkrachten zien verveling bij kinderen als een knelpunt. Het te weinig rondlopen van leerkrachten op het schoolplein wordt door drie leerkrachten als een knelpunt ervaren. Hiernaast vormen voetbal, het slechte overzicht en het te laat komen melden van problemen door kinderen, knelpunten voor twee leerkrachten. Tot slot ervaart een leerkracht het onverschillige gedrag van kinderen wanneer je hen aanspreekt als een knelpunt.

Tabel 4.1.4 mogelijke verbeterpunten van de respondenten in het begeleiden van de leerlingen bij het buitenspelen.

Welke mogelijke verbeterpunten zie jij als leerkracht in het begeleiden van leerlingen bij het buitenspelen? (N=7)		
<i>Genoemde verbeterpunten (N=7)</i>	<i>Aantal keren genoemd</i>	<i>Percentage</i>
Nieuwe/meer spelmogelijkheden	6	85,71%
Spellen organiseren	3	42,86%
Betere spreiding surveillanten	3	42,86%
Duidelijke regels en afspraken maken	3	42,86%
Actiever deelnemen aan de spellen	2	28,57%
Meer gebruikmaken van de mediators	2	28,57%

Uit tabel 4.1.4 is af te lezen dat zes leerkrachten meer of nieuwe spelmogelijkheden als een verbetermogelijkheid zien. Het organiseren van spellen, een betere spreiding van de surveillanten en het maken van duidelijke regels en afspraken worden ieder door drie leerkrachten als een verbetermogelijkheid gezien. Tot slot wordt het actiever deelnemen aan de spellen door leerkrachten en het meer gebruik maken van de mediators beiden door twee leerkrachten als een verbetermogelijkheid gezien.

Bij beide locaties komt sterk naar voren dat de omgeving niet genoeg uitdaging biedt, zij te weinig materialen tot hun beschikking hebben en dat er een gebrek is aan duidelijke regels en afspraken.

4.2 Resultaten deelvraag 2

In de onderstaande tabellen worden de resultaten per locatie overzichtelijk weergegeven. In de tabellen is af te lezen wat de knel- en verbeterpunten zijn van de leerlingen tijdens het buitenspelen.

Locatie A

Tabel 4.2.1 knelpunten waar leerlingen tegenaanlopen bij het ontstaan van ruzies tijdens het buitenspelen.

Wat gaat nog niet zo goed waardoor ruzies ontstaan?		
<i>Genoemde knelpunten (N=24)</i>	<i>Aantal keren genoemd</i>	<i>Percentage</i>
Voetballen	10	41,67%
Elkaar (per ongeluk) pijn doen	8	33,33%
Miscommunicatie/discussies	4	16,67%
Kinderen moeten zich minder met elkaar bemoeien	3	12,5%
Bij stop zeggen, toch doorgaan	2	8,33%
Tikspellen	2	8,33%
Stoeien	2	8,33%
Mediatoren vergeten hun jasje/taak	1	4,17%
Te weinig plaats	1	4,17%
Niet weten wat je moet doen op het schoolplein	1	4,17%
Onduidelijke regels	1	4,17%

Uit tabel 4.2.1 is af te lezen dat door tien leerlingen het voetballen als een groot knelpunt bij het ontstaan van ruzies wordt gezien. Voorbeelden die zij hierbij gaven, waren de oneerlijke teams en het valsspelen. Tijdens het huidige buitenspelen doen veel kinderen elkaar onbewust of per ongeluk pijn, dit wordt als een knelpunt gezien door acht leerlingen. Verder zien vier leerlingen discussies en miscommunicatie als een reden waardoor ruzies kunnen ontstaan. Drie leerlingen hebben er last van dat kinderen zich veel met elkaar bemoeien en geven aan dat zij hierdoor ruzie kunnen krijgen. Daarnaast worden tikspellen, stoeien en het doorgaan wanneer iemand stop zegt telkens door twee leerlingen als knelpunt gezien bij het ontstaan van ruzies. Zij geven allen aan dat de tikspellen en het stoeien er vaak te wild aan toe gaat, waardoor er uiteindelijk agressie bij komt kijken. De onduidelijke regels, verveling, het gebrek aan plek en het vergeten van de taak door de mediators wordt door een enkele leerling benoemd.

In tabel 4.2.2 is te zien wat de leerlingen als verbetermogelijkheden zien, zodat er fijner buitengespeeld kan worden. Veel leerlingen hadden deze vraag overgeslagen of ingevuld dat zij dit niet wisten. Dit verklaart waarom de frequentie van de gestelde verbetermogelijkheden relatief laag is.

Tabel 4.2.2 mogelijke verbeterpunten van de leerlingen zodat er fijner buitengespeeld kan worden.

Wat denk jij dat beter kan, zodat er fijner buitengespeeld kan worden?		
<i>Genoemde verbeterpunten (N=24)</i>	<i>Aantal keren genoemd</i>	<i>Percentage</i>
Schema voetbalteams/keeper	3	12,5%
Eerlijk spelen	3	12,5%
Stoppen wanneer iemand zijn grens aangeeft	3	12,5%
Geen beuk/stoeispellen	2	8,33%
Altijd een juf bij het voetballen	2	8,33%
Sorry zeggen wanneer je iemand onbewust pijn doet	2	8,33%
Niet boos worden op elkaar bij het voetballen	1	4,17%
Naar een juf/meester gaan wanneer iets niet goed gaat	1	4,17%
Juffen en meester moeten beter opletten	1	4,17%
Mediatoren effectiever inzetten	1	4,17%
Bij elk spel een blad met regels	1	4,17%
Bij alle verschillende plekken een juf	1	4,17%

Uit tabel 4.2.2 valt af te lezen dat een schema met daarop eerlijke voetbalteams en keepers, het eerlijk spelen van een spel en ook daadwerkelijk stoppen wanneer iemand dit vraagt, allen door drie leerlingen als verbetermogelijkheid wordt gezien. Hiernaast wordt er telkens door twee leerlingen aangegeven dat zij liever geen stoei- en beukspellen meer willen, altijd een juf bij het voetballen willen en dat zij willen dat kinderen sorry zeggen wanneer zij iemand (onbewust) hebben pijn gedaan. Tot slot zijn er nog een aantal verbetermogelijkheden genoemd door een enkele leerling, zoals: op tijd naar een juf of meester gaan wanneer er iets niet goed gaat, juffen en meesters moeten beter opletten, het effectiever inzetten van de mediators, duidelijke regels bij elk spel en op alle verschillende plekken een juf.

Locatie B

Tabel 4.2.3 knelpunten waar leerlingen tegenaanlopen bij het ontstaan van ruzies tijdens het buitenspelen.

Wat gaat nog niet zo goed waardoor ruzies ontstaan? (N = 28)		
<i>Genoemde knelpunten (N=28)</i>	<i>Aantal keren genoemd</i>	<i>Percentage</i>
Onenigheid/miscommunicatie	13	46,43%
Voetbal	8	28,57%
Onduidelijke regels	7	25%
Mediatoren vergeten hun jasje/taak	7	35%
Kinderen worden buitengesloten	5	17,86%
Valsspellen	3	10,71%
Schelden	3	10,71%
Bij stop zeggen, toch doorgaan	2	7,14%
Zelf regels verzinnen	1	3,57%

Uit tabel 4.2.3 valt af te lezen dat er vooral ruzies ontstaan door miscommunicatie. De frequentie waarin dit wordt aangegeven is dertien. Ook wordt voetbal als een groot knelpunt benoemd bij het ontstaan van ruzies. Voorbeelden die zij hierbij gaven, waren de oneerlijke teams en het valsspellen. Zeven leerlingen geven aan dat zij vinden dat er op het schoolplein onduidelijke of geen regels zijn en dat zij merken dat mediators hun taak of hun jasje vergeten. Dit zien zij als de oorzaak waardoor ruzies op het schoolplein ontstaan. Verder geven vijf kinderen aan dat buitensluiten voor ruzies zorgt op het schoolplein. Valsspellen en schelden wordt door drie leerlingen genoemd. Hiernaast wordt doorgaan bij

stopzeggen door twee leerlingen als een groot knelpunt benoemd. Tot slot geeft een leerling aan dat het zelf regels verzinnen hem frustreert en dat er daardoor ruzies ontstaan.

Tabel 4.2.4 mogelijke verbeterpunten van de leerlingen zodat er fijner buitengespeeld kan worden.

Wat denk jij dat beter kan, zodat er fijner buitengespeeld kan worden? (N=28)		
<i>Genoemde verbeterpunten (N=28)</i>	<i>Aantal keren genoemd</i>	<i>Percentage</i>
Duidelijke regels/afspraken	10	35,71%
Niemand buitensluiten	5	17,86%
Mediatoren effectiever inzetten	5	17,86%
Leukere toestellen (schommels, klimrekken etc.)	4	14,29%
Leuke activiteiten suggesties voor buiten	3	10,71%
Elkaar uit laten praten	3	10,71%
Rekening houden met elkaar	3	10,71%
Niet meer valsspelen	2	7,14%
Voetbalveldje met goals	2	7,14%
Duidelijke afkoel plek	1	3,57%
Eerlijke teams	1	3,57%
Niet schelden	1	3,57%

Uit tabel 4.2.4 valt af te lezen dat tien leerlingen duidelijke regels en afspraken zien als een verbetermogelijkheid voor op het schoolplein. Het effectiever inzetten van mediators en niemand buitensluiten worden ieder door vijf leerlingen benoemd. Verder vinden vier leerlingen het belangrijk dat er meer toestellen komen waarmee zij kunnen spelen. Voorbeelden die zij hierbij gaven waren schommels en klimrekken. Hiernaast geven drie leerlingen aan dat zij behoefte hebben aan leuke suggesties wat zij kunnen doen op het schoolplein, dat zij willen dat er meer rekening met elkaar wordt gehouden en dat iedereen elkaar uit laat praten. Ook zien twee leerlingen het niet meer valsspelen en goals bij het voetbalveld als een verbetermogelijkheid. Tot slot worden een duidelijke afkoelplek, eerlijke teams en niet schelden als mogelijke verbeteringen gezien om ruzies op het schoolplein te voorkomen.

Bij beide locaties komt sterk naar voren dat de leerlingen voetbal als een groot knelpunt ervaren tijdens het buitenspelen. Ook komen discussies en miscommunicatie naar voren op beide locaties. Op locatie B wordt dit wel als een groter knelpunt ervaren.

4.3 Resultaten deelvraag 3

Ideaal schoolplein

Alle leerkrachten vinden uitdagende materialen een must voor een ideaal schoolplein. Dit zorgt ervoor dat er voor ieder kind wat te doen is en zij worden geprikkeld om nieuwe dingen te proberen. Drie van de vier leerkrachten geven aan dat bij een ideaal speelplein veel ruimte erg belangrijk is. Verder geven twee leerkrachten aan dat zij het belangrijk vinden dat een schoolplein overzichtelijk is, zodat alle leerlingen de leerkracht kunnen zien en andersom.

Invloed omgeving op conflicten

Alle vier de leerkrachten geven aan dat de huidige inrichting van het schoolplein invloed heeft op de hoeveelheid conflicten. Zo is er weinig te doen, waardoor verveling ontstaat en zijn er veel hoekjes

waar de kinderen dingen stiekem kunnen doen. Hiernaast geven twee van de vier leerkrachten aan dat zij het schoolplein onoverzichtelijk vinden, waardoor zij niet altijd op tijd kunnen ingrijpen. Verder is er volgens twee leerkrachten een gebrek aan uitdagende materialen voor de leerlingen.

Oorzaak van conflicten

Alle vier de leerkrachten geven aan dat verveling bij kinderen de grootste oorzaak is voor het ontstaan van conflicten. Zij geven aan dat wanneer kinderen zich vervelen, zij anderen gaan lastigvallen of door een spel heen gaan lopen. Verder geven twee van de vier leerkrachten aan dat de onduidelijke regels voor de kinderen een oorzaak kunnen zijn. Ook één leerkracht geeft aan dat het valsspelen leidt tot conflicten tussen kinderen. Verder geeft één leerkracht aan dat de oorzaken bij de leerkracht zelf ligt, omdat de leerkrachten volgens haar niet altijd alert genoeg zijn of te laat buiten komen, waardoor er niemand is waar de leerlingen naartoe kunnen.

Leerkracht 1 geeft aan dat verveling de grootste oorzaak is. Leerkracht 2 geeft ook aan dat verveling één van de oorzaken is. Echter zegt leerkracht 2 ook dat kinderen aangeven dat er onduidelijke regels zijn bij spellen, waardoor wrijving ontstaat. Ook leerkracht 3 geeft aan dat verveling de grootste oorzaak is en dan vooral het gedrag wat daaruit voortkomt. Zo geeft leerkracht 3 aan dat kinderen dan anderen gaan uitdagen, het spel van anderen gaan verpesten of kritiek gaan geven op anderen. Leerkracht 4 geeft naast verveling ook aan dat het deels aan de leerkrachten ligt, zo zijn deze vaak te laat buiten of staan niet op de juiste plek. Verder denkt leerkracht 4 ook dat kinderen behoefte hebben aan duidelijk beschreven regels.

4.4 Resultaten deelvraag 4

Omschrijving conflict

Alle leerkrachten geven aan dat zij iets een conflict vinden wanneer er een meningsverschil of ruzie is waarbij de leerlingen het zelf niet meer kunnen oplossen. Leerkracht 3 denkt dat een conflict door elk kind anders ervaren wordt.

Preventief handelen

Drie van de vier leerkrachten geven aan dat wanneer zij merken dat er binnen al onrust is of het vorige buitenspeelkwartier niet lekker verliep, zij voorafgaand aan het buitenspelen bespreken wie wat gaat doen. Leerkracht 1 geeft aan dit niet te doen om de kinderen te sturen, maar vooral om hun er alvast over na te laten denken. Twee leerkrachten geven aan dat zij alert zijn en goed rondkijken om te zien hoe er gespeeld wordt. Leerkracht 2 gaat bij conflictgevoelige spellen staan om deze goed in de gaten te houden, zodat zij preventief kan handelen. Leerkracht 3 geeft aan dat wanneer zij merkt dat kinderen zich vervelen, zij met deze kinderen in gesprek gaat. Om hun af te leiden van de verveling, maar ook om hen op nieuwe ideeën te brengen. Ook geeft zij aan af en toe mee te spelen met een spel om te voorkomen dat er een conflict kan ontstaan.

Taak surveilleren

Drie van de vier leerkrachten zien goed kijken wat er gebeurt als een van hun taken tijdens het surveilleren. Twee leerkrachten geven aan dat zij het als hun taak zien om ervoor te zorgen dat het veilig is voor de kinderen. Leerkracht 1 geeft aan dat zij het belangrijk vindt dat er wordt rondgelopen, zij geeft aan dat leerkrachten nu vaak samen op 1 plek gaan staan. Leerkracht 2 zou het mooiste vinden als de Vreedzame School goed is ingebouwd en de mediators duidelijk aanwezig zijn. Als deze goed lopen, zijn de leerkrachten maar minimaal nodig. Leerkracht 3 en 4 gaan naast dat ze goed rondkijken ook gezellig met de kinderen in gesprek.

Handelingen leerkracht bij een conflict tussen kinderen op het schoolplein

Bij het oplossen van een conflict geven twee van de vier leerkrachten aan eerst de leerlingen te laten afkoelen. Alle leerkrachten geven aan naar de kinderen te luisteren en met hen in gesprek te gaan. Ze bespreken wat er is gebeurd en hoe het komt dat zij een conflict hebben. Leerkracht 1 geeft aan de leerlingen aan elkaar te laten vertellen wat er is, vaak wordt het dan duidelijker voor de ander. Drie van de vier leerkrachten zoeken samen met de leerlingen naar een oplossing. Leerkracht 3 vindt dat de mediators hierbij meer ingezet moeten worden.

Quote leerkracht 2: *'Ik luister eerst naar de kinderen en dan stel ik de vraag wat wil je dat ik doe?*

Want sommige kinderen willen alleen maar dat de leerkracht het weet en dus in de gaten houdt. Als dat het is bedank ik het kind en geef aan dat ik het in de gaten houd.' Wanneer de kinderen aangeven dat ze willen dat het opgelost wordt, zorgt leerkracht 2 ervoor dat alle betrokken leerlingen er zijn en gaat met hen in gesprek. Beide leerlingen vertellen hun verhaal.

Leerkracht 1 geeft aan dat zij onbewust wel onderscheid maakt tussen conflicten met jongens of meisjes. Quote leerkracht 1: *'Meisjes kunnen veel meer van het praten zijn en oude koeien uit de sloot halen terwijl jongens hierin veel korter zijn. Zij vinden het al gauw goed en dan is het goed. Het handelen is niet zo zeer anders, maar jongens en meisjes reageren al anders op de vraag die door de leerkracht wordt gesteld.'*

Twee leerkrachten geven aan niet zo zeer onderscheid te maken bij conflicten tussen jongens en meisjes, zij geven aan elk conflict anders te behandelen. Het is volgens hen heel erg afhankelijk van de situatie en als leerkracht speel daar je daarop in.

Inzetten De Vreedzame School

Drie van de vier leerkrachten zetten De Vreedzame school in de klas actief in. Twee leerkrachten geven ook aan de Wish training te gebruiken. Hiernaast maken twee leerkrachten in de klas ook gebruik van een casus om dergelijke situaties met de kinderen door te nemen. Op het schoolplein zelf wordt door drie leerkrachten De Vreedzame School gebruikt. Zij gebruiken vooral de stappen voor het oplossen van een conflict. Naast deze stappen maken twee leerkrachten ook gebruik van de vier stappen van Wish. Deze vier stappen zorgen ervoor dat het kind het in eerste instantie zelf probeert op te lossen.

Mediatoren

Alle leerkrachten vinden het inzetten van mediators effectief, echter geven zij ook alle vier aan dat ze dit schooljaar veel te laat op gang zijn gekomen. Hierdoor heeft het niet het gewenste effect. Ook geven alle leerkrachten aan dat zij de kinderen zelf ook te weinig doorverwijzen naar de mediators. Verder geven twee leerkrachten aan dat de mediators in de bovenbouw niet altijd serieus worden genomen.

Quote leerkracht 3: *'Als we de mediators op de juiste manieren inzetten, worden de conflicten wel degelijk verminderd. Echter hebben we ze dit jaar te laat ingezet en de kinderen nemen het nog niet serieus genoeg.'*

Drie leerkrachten geven aan dat het gedrag van leerkrachten veel invloed heeft op het gedrag van de kinderen. Een leerkracht geeft aan dat het gedrag van leerkrachten geen invloed heeft op de hoeveelheid conflicten. Verder wordt er ook door een leerkracht aangegeven dat leerkrachten zich actiever mogen opstellen.

Quote leerkracht 1: *'Als je als leerkracht laat zien dat je kijkt en dat je echt kijkt hoe er wordt gespeeld, dat maakt veel verschil bij het gedrag van kinderen.'*

Sociaal emotionele ontwikkeling kinderen

Bij de vraag richting leerkrachten in hoeverre zij dachten dat kinderen zich konden vermaken, kwam het volgende naar voren: alle leerkrachten geven aan dat zij denken dat een groot deel van de kinderen zich kan vermaken op het schoolplein. Echter geven zij ook allen aan dat er dus een deel overblijft wat dat niet kan. Twee leerkrachten geven aan dat zij het idee hebben dat kinderen het tegenwoordig lastiger vinden om zelf iets te bedenken wat zij kunnen doen en soms liever binnen blijven om op de iPad of computer te gaan. Ook geven zij aan dat veel kinderen niet weten wat ze moeten doen zodra zij niet kunnen voetballen. Leerkracht 1 denkt dat het vooral fases zijn waarin ze een spel beu zijn, maar nog geen alternatief hebben gevonden.

Bij de vraag of kinderen de oorzaak van een conflict kunnen herkennen en benoemen, geven alle leerkrachten aan dat wanneer je het met ze bespreekt zij dit kunnen. Drie leerkrachten hiervan zeggen wel dat kinderen hierbij nog vaak wel hulpvragen van de leerkracht nodig hebben. Twee leerkrachten geven aan dat kinderen in de hitte van een conflict dit vaak moeilijker vinden.

Bij de vraag of kinderen een leerkracht nodig hebben bij het oplossen van een conflict, geven drie leerkrachten aan dat zij doordat de mediators nog niet goed ingezet worden, zeker nog een leerkracht nodig hebben. Twee van de vier leerkrachten geven aan dat kinderen 1 op 1 conflicten vaker zelfstandig zonder de leerkracht kunnen oplossen.

5. Conclusie en aanbeveling

In dit hoofdstuk worden de conclusies getrokken om de deelvragen en de hoofdvraag te beantwoorden. Verder wordt er kritisch gekeken naar het onderzoek. Er zijn verschillende sterke en minder sterke punten van het onderzoek benoemd. Tot slot geeft de onderzoeker aanbevelingen voor de casusschool met betrekking tot het positief beïnvloeden van het gedrag van kinderen op het buitenspeelplein.

5.1 Conclusie deelvragen

In deze paragraaf wordt naar aanleiding van de resultaten die zijn beschreven de deelvragen beantwoord. De hoofdvraag wordt aan de hand van deze gegevens beantwoord.

Welke knelpunten en verbeterpunten zien leerkrachten in het begeleiden van leerlingen bij het buitenspelen?

Knelpunten

Er zijn een aantal punten waar de leerkrachten van de groepen 6,7 en 8 tegenaan lopen bij het begeleiden van leerlingen bij het buitenspelen op beide locaties. Als eerste vinden ze vooral de omgeving het grootste knelpunt. Zij geven aan dat deze niet genoeg uitdaging biedt voor de kinderen en dat er te weinig te doen is. Hierdoor ontstaat verveling bij kinderen, dit kan weer conflicten veroorzaken. De leerkrachten gaven aan dat zij materialen missen en een uitdagend klimrek. Volgens Tovey (2011) is het buitenspelen een moment van ontdekken en ontspannen. Hierbij is het van belang dat de kinderen een uitdagende omgeving hebben, waarin dit mogelijk is. De buitenomgeving moet de kinderen inspiratie bieden om spel te laten ontstaan. Echter hoeft dit niet te betekenen dat er per se speeltoestellen of materialen aanwezig hoeven te zijn, een speeltoestel kan namelijk ook suggereren dat er sprake moet zijn van een fysieke activiteit (Tovey, 2011).

Op locatie A geven leerkrachten vooral aan dat zij weinig overzicht hebben en er geen duidelijke gedragsverwachtingen en regels zijn richting de kinderen. Zoals eerder genoemd is het opstellen van gedragsregels belangrijk om gewenst gedrag te krijgen (Golly & Sprague, 2011).

Verbeterpunten

Uit de resultaten komt naar voren dat leerkrachten van beide locaties vooral nieuwe of meer spelmogelijkheden als een verbeterpunt zien. Zij missen handvaten en materialen om deze spellen op dit moment voor de kinderen mogelijk te maken. Zoals hierboven beschreven is het volgens Tovey (2011) belangrijk dat de buitenomgeving de kinderen inspireert en uitdaagt.

Verder komt er ook uit de resultaten dat zij graag zien dat er schoolbreed duidelijke regels en afspraken worden gemaakt en deze ook worden nageleefd.

Welke knelpunten en verbeterpunten (mogelijke oplossingen) benoemen leerlingen bij het buitenspelen?

Knelpunten

Uit de resultaten komt naar voren dat de leerlingen van beide locaties het voetballen als een groot knelpunt ervaren bij het buitenspelen. Hierbij ontstaan veel conflicten en is er veel onenigheid.

Onenigheid en miscommunicatie is dan ook een tweede knelpunt dat de kinderen benoemen. Bij spelen ontstaat er vaak onenigheid, of doen zij elkaar (per ongeluk) pijn, waardoor er conflicten ontstaan. Volgens Stegeman (2007) kunnen sportactiviteiten in competitieve context, die afwijzing en rivaliteit benadrukt, gedrag negatief stimuleren.

Uit de resultaten blijkt dat de kinderen op locatie B de mediators niet goed zien. Zij vergeten namelijk vaak hun jasje of hun taak. Op locatie A ervaren de kinderen dit minder.

Verbeterpunten

Uit de resultaten kwam naar voren dat de kinderen op locatie B veel behoefte hebben aan duidelijke regels en afspraken, zoals eerder benoemd is het volgens Golly en Sprague (2011) belangrijk dat kinderen leren hoe zij zich moeten gedragen. De kinderen hebben het als knelpunt benoemd, maar zij zouden ook graag zien dat de mediators effectiever en meer worden ingezet. Pauw (2014) stelt wanneer je De Vreedzame School inzet en hierbij gebruik maakt van de mediators, de veiligheid binnen en rondom de school stijgt. Uit de resultaten komt naar voren dat de kinderen op locatie A niet goed wisten hoe zij het buitenspelen konden verbeteren. Zij gaven vooral aan dat zij wilden dat er eerlijk gespeeld werd en dat er duidelijke schema's kwamen voor de voetbalteams.

Welke oorzaken noemen leerkrachten voor het ontstaan van conflicten tijdens de schoolpauze?

Door de leerkrachten wordt verveling bij kinderen als grootste oorzaak gezien bij het ontstaan van conflicten tijdens de schoolpauze. Wanneer kinderen zich vervelen gaan ze hun tijd op een andere manier doorbrengen. Dit is vaak door het spel van anderen te onderbreken. Volgens Koster (2018) zitten kinderen steeds meer binnen door de opkomst van smartphones, tablets etc. waardoor kinderen minder creatief zijn, ook Jonkers (2018) zegt dit. Hierdoor kunnen kinderen zich minder makkelijk vermaken. Als tweede oorzaak wordt er de onduidelijke regels op het schoolplein genoemd. De leerkrachten geven aan dat er behoefte is aan schoolbreed duidelijke afspraken en regels, die voor hen gelden, maar ook voor de kinderen. Golly en Sprague (2011) stellen dat leerlingen moeten leren hoe ze zich moeten gedragen. Het opstellen van omgangsregels in en met de klas is een voorbeeld om gewenst gedrag te krijgen in de klas, ook is dit bevorderlijk voor het klimaat op het schoolplein (Golly & Sprague, 2011). Ook komt er uit de resultaten naar voren dat leerkrachten niet genoeg rondlopen, op de verkeerde plek staan of te laat naar buiten komen.

Hoe vinden de leerkrachten van de groepen 6 t/m 8 dat zij momenteel omgaan met het conflicten van leerlingen op het schoolplein?

Bij het aanleren van conflictoplossingsvaardigheden spelen leerkrachten een grote rol (Van Beukering & Van der Wolf, 2009). Uit de resultaten blijkt dat drie van de vier leerkrachten actief aandacht besteedt aan het voorkomen van conflicten in de klas. Zij bespreken dan voorafgaand aan het buitenspelen wat iedereen buiten gaat doen. Verder geeft maar één leerkracht aan echt rond te lopen op het schoolplein. Leerkrachten kunnen een duidelijk overzicht krijgen door steeds andere routes op het schoolplein te lopen. Golly en Sprague (2011) stellen dat het belangrijk is om plekken waar conflicten plaatsvinden hierbij niet over te slaan. De resultaten geven dus aan dat te weinig leerkrachten dit doen. Uit de resultaten komt wel naar voren dat één leerkracht bewust bij de conflictgevoelige spellen gaat staan, echter loopt deze niet rond.

Uit de resultaten blijkt dat bij een conflict alle leerkrachten met de kinderen in gesprek gaan. Zij geven de kinderen een oplossing of zoeken met de kinderen naar een oplossing. In dit gesprek hebben zij een leidende rol. Caminada (2005) stelt dat niet alle kinderen al zelf een conflict kunnen oplossen. Zij hebben vaak behoefte aan een voorbeeld en inmenging van de leerkracht (Caminada, 2005). De leerkracht neemt hierbij een coachende rol aan, zij helpt de kinderen om er zelfstandig uit te kunnen komen. De leerkrachten geven aan dat de kinderen nog vaak een leerkracht nodig hebben bij het oplossen van een conflict. Echter stelt Van Overveld (2016) dat kinderen vanaf groep 5 de oorzaken van conflicten kunnen beschrijven en herkennen. Kinderen zijn dan in staat om op een constructieve manier conflicten op te lossen, ook weten zij hoe je problemen kan voorkomen op proactieve wijze (Van Overveld, 2016).

5.1.2 Conclusie hoofdvraag

Hoe kan het gedrag van de bovenbouwleerlingen op beide locaties van de casusschool tijdens de schoolpauzes verbeterd worden?

Uit de antwoorden van de deelvragen komt naar voren dat er een aantal aspecten zijn die ervoor zorgen dat de kinderen het gedrag vertonen wat ze nu doen.

Ten eerste mist het schoolplein de nodige materialen om de kinderen te inspireren en uit te dagen. Hierdoor ontstaat verveling bij kinderen, wat weer zorgt voor conflicten (Went, 2010). Uit het onderzoek van Qruis (2010) komt naar voren dat maar liefst 51% van de kinderen het schoolplein saai en te klein vindt. De leerkrachten geven aan dat zij handvaten missen hoe zij verschillende spellen aan de leerlingen kunnen aanbieden. Ook de leerlingen geven aan dat zij dit missen.

Ten tweede blijkt dat er geen duidelijke regels en afspraken zijn omtrent het buitenspelen. Dit geven zowel de leerkrachten als de kinderen aan. Golly en Sprague (2011) stellen dat je niet het gewenste gedrag van kinderen kan verwachten, zonder dat er goede gedragsregels en -afspraken zijn opgesteld. Kinderen geven aan dat er veel conflicten en onenigheden ontstaan tijdens spellen waar de regels niet duidelijk zijn. Verder komt er naar voren dat de leerkrachten schoolbrede regels missen. Vaak doen zij nu wat goed voelt. Uit deze punten kun je zien dat op de casusschool hierin nog winst te behalen valt.

5.2 Kritische reflectie

In dit hoofdstuk worden de sterke en de zwakke punten genoemd van het onderzoek.

De respondenten in dit onderzoek waren nauw betrokken, wat een sterk punt van het onderzoek is. De resultaten van de vragenlijsten zijn in het interview met de leerkracht besproken. Dit heeft ervoor gezorgd dat de onderzoeker meer data heeft verzameld.

Doormiddel van geluidopnames het interview vastleggen, is een sterk onderdeel van het onderzoek. Antwoorden konden volledig worden geanalyseerd en letterlijk worden weergegeven door de geluidopnames (Kallenberg et al., 2014). Bovendien heeft de onderzoeker vier van de elf respondenten gevraagd om aan het semigestructureerde interview deel te nemen.

Hiernaast waren in de vragenlijst de open vragen ook een sterk onderdeel van dit onderzoek. Op deze manier konden de antwoorden verfijnd worden, waardoor diepgang gecreëerd kon worden. Voorafgaand aan de afname is de vragenlijst voorgelegd aan een lid van de onderzoeksgroep en een

specialist op het gebied van 'bewegend leren'. Er is vastgesteld dat het instrument valide is omdat het meet wat het moet meten (Kallenberg et al., 2014). Echter is de vragenlijst slechts door elf respondenten ingevuld in plaats van dertien. Dit kan de betrouwbaarheid en de validiteit van de resultaten beïnvloed hebben. Eén respondent heeft de vragenlijst ingevuld voor beide locaties, waardoor er uiteindelijk twaalf respondenten in totaal waren.

Door de uitbraak van het COVID-19 virus werden de scholen gesloten. Door deze situatie is deelvraag 1 veranderd. Bij deelvraag 1 werd in eerste instantie ook gevraagd naar de oorzaak volgens leerlingen, met twee semigestructureerde groepsinterviews als instrument. Dit kan van invloed zijn op de validiteit van het onderzoek. Nu is enkel aan de leerkrachten gevraagd wat zij als oorzaak zien voor het ontstaan van conflicten op het schoolplein. Wanneer je dit ook met de ervaringen van de leerlingen kon vergelijken, zou dit het onderzoek krachtiger maken. Dit maakt dat de onderzoeker adviseert om dit bij een eventueel vervolgonderzoek wel te doen.

5.3 Aanbevelingen

Schoolbreed opstellen van duidelijke afspraken en regels

Er komt uit de conclusies van dit onderzoek naar voren dat de leerkrachten en leerlingen duidelijke regels en afspraken op het buitenspeelplein missen. Zoals eerder genoemd, is het opstellen van gedragsregels belangrijk om gewenst gedrag te krijgen (Golly & Sprague, 2011). Het is verstandig dat de collega's van de bovenbouw met elkaar in discussie gaan over wat er kan en mag verwacht worden van de kinderen. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de uitkomsten van het onderzoek, het maken van duidelijke regels en afspraken in de klas met behulp van De Vreedzame School die voor buiten gelden.

Meer spelmogelijkheden/uitdagende schoolomgeving creëren

Het blijkt dat bijna de helft van de kinderen het buitenspeelplein saai en te klein vinden, komt uit onderzoek van Qruis (2010). Voor de kinderen van negen tot twaalf jaar gold dit nog sterker (51%). Op het schoolplein kan je de verveling verminderen door aan de leerlingen uitdaging te bieden. Zo stelt Beton (2011) dat je steeds vaker grijze schoolpleinen ziet waar minder activiteiten te doen zijn. Het buitenspeelplein van de casusschool, heeft ook nog deze uitstraling. Veel grijs, veel tegels en weinig toestellen waar kinderen door uitgedaagd worden. Went (2010) 'Waar verveling troef is en waar te veel individuen te weinig ruimte hebben, is het wachten op conflicten. En zeg dan maar gedag tegen het veilige schoolklimaat' (p. 2). De casusschool zou meer animatie en materialen aan de kinderen moeten bieden, dit zorgt tijdens de pauzes voor minder verveling.

Daarnaast is het belangrijk dat er niet alleen in het gedrag van de kinderen tijd wordt gestoken, maar de leerkrachten zouden ook in de pauze veel actiever ingezet kunnen worden. Zoals in het theoretisch kader te lezen is heeft het toezicht van leerkrachten op het buitenspeelplein en de begeleiding van het spel op het plein grote invloed op het gedrag van kinderen (Caminada, 2005). Een kind beleeft het anders als de leerkrachten meedoen. Bij het aanleren van conflictoplossingsvaardigheden spelen leerkrachten een grote rol door gericht leerlingen te leren om problemen op te lossen en het sluiten van

compromissen (Van Beukering & Van der Wolf, 2009). Echter is het niet alleen de taak van de leerkracht om in te grijpen bij een conflict, als leerkracht kijk je vooral of alle leerlingen zich vermaken en het naar hun zin hebben (Van Rooijen, 2014). Wanneer het bovenstaande wordt toegepast wordt het plein meer als rijke leeromgeving ingezet in plaats van uitlaatklep voor de kinderen van hun energie tussen de lessen door.

Interventies

Volgens Caminada (2005) is het van belang wanneer je als leerkracht merkt dat het buitenspelen niet vanzelf gaat om gericht te observeren. Naar aanleiding hiervan doet de leerkracht gerichte interventies om de kwaliteit van het spel te verhogen. Hierbij wordt geadviseerd om eerst de 'risicokinderen' te observeren en daarna pas de overige kinderen. Het is belangrijk om naar alle kinderen te kijken, omdat ook kinderen die in eerste instantie niet opvallen moeite kunnen hebben met het buitenspelen. Het is belangrijk dat er meer interventies gedaan worden, bijvoorbeeld in de vorm van spelaanbiedingen. Het aanleren van een nieuw spel aan een groepje of een kind, waardoor ze bij het spel betrokken blijven. Hiernaast kan ook het variëren van materialen op het buitenspeelplein ervoor zorgen dat kinderen meer tot ontdekken komen en enthousiast blijven. Het team moet in discussie gaan welke richtlijnen zij hiervoor willen gebruiken, hoe zij met betrekking tot spel een plan opstellen, welke looproutes zij willen hanteren, en hoe zij observeren. Wanneer duidelijk is hoe het buitenspelen op de casusschool wordt begeleid, zou dit moeten worden vastgelegd in het schoolplan.

Literatuurlijst

- Algemene Onderwijsbond. (2018, 18 juni). *Enquête vijf jaar passend onderwijs*. Geraadpleegd op 6 november 2019, van https://www.aob.nl/wp-content/uploads/2019/06/Enqu%C3%AAte-vijf-jaar-passend-onderwijs_web-1.pdf
- American Journal of Psychiatry (2014). *Impact of childhood bullying still evident after 40 years*. Geraadpleegd op 11-11-2014, via kcl.ac.uk: <http://www.kcl.ac.uk/ioppn/news/records/2014/April/Impact-of-childhood-bullying-still-evident-after-40-years.aspx>
- Baarda, B. (2014). *Dit is onderzoek! incl. toegang tot Prepzone* (2de editie). Utrecht: Noordhoff.
- Beukering, T. van & Wolf, K. van der (2009). *Gedragsproblemen in scholen. Het denken en handelen van leraren*. Leuven: Acco
- Bongaards, B. & Sas, J. (2000). *Vakbekwaam onderwijzen*. Groningen: Wolters Noordhoff.
- Caminada, G. (Red.) (2005). *Beter buitenspelen. Het speel- en leerklimaat op de speelplaats*. Baarn: Bekadidact.
- Caminada, G., & Leenders, Y. (2016). *Buitenspelen in het zonnetje* (1ste editie). Amersfoort, Nederland: ThiemeMeulenhoff.
- CED-groep. (z.d.). *Leerlingmediatie*. Geraadpleegd op 8 juni 2020, van <https://www.devreedzame.school/info/64-publiek-domein/info/182-leerlingmediatie>
- Centrum School en Veiligheid (2014). *Veilig voelen op het schoolplein*. Geraadpleegd op 28-11-14, via Schoolenveiligheid: <http://www.schoolenveiligheid.nl/documents/63337/214695/Veilig+voelen+op+het+schoolplein+PO+%28pdf-bstand%29/da173a14-2b3b-451a-ba46-b3d3071f7e18?version=1.3>
- Crone, D. A., & Horner, R. H. (2012). *Ontwikkeling en implementatie van Positive Behavior Support in de school*. Huizen, Nederland: Uitgeverij pica.
- Delden, M. van (2010). Juf, help me buitenspelen! HJK . p. 18- 21.
- Delfos, M. (2004). Werken is nepspelen, school is ook opvoeden. *De wereld van het jonge kind, januari*, 130-133.
- Eelman, N. (2015, 25 november). *Zorgen voor of zorgen over passend onderwijs?* Geraadpleegd op 1 november 2019, van <https://wij-leren.nl/passend-onderwijs-leerkracht.php>
- Gaalen, E. van (2015 augustus). *Rapportage Onderzoek Passend Onderwijs*. Geraadpleegd op 17 oktober 2019, van <https://www.duo-onderwijsonderzoek.nl/wp-content/uploads/2015/08/Rapportage-Passend-Onderwijs-augustus-2015.pdf>
- Golly, A. & Sprague, J. (2011). *Positive Behavior Support. Goed gedrag kun je leren!* Huizen: Pica.
- Jans, L., & Borghouts, L. (2011). *Volop beweging op het schoolplein?* Geraadpleegd op 19 september 2019, van <https://surfsharekit.nl/publiek/fontys/dbae6eed-88a5-40c8-88ed-3d61592f938b>

- Jantje Beton (2011). *Spelen op het schoolplein*. Geraadpleegd op 05-11-19, via <http://www.onderzoekrij.nl/assets/jantje-beton-schoolpleinen.pdf>
- Jeninga, J. (2004). *Professioneel omgaan met gedragsproblemen* (2e ed.). Baarn, Nederland: HBoekverl.
- Jong, R. de & Verheijen, W. (2006). *Ruzie?? Competent oplossen!* JSW, 91 (4), 22-25
- Jonkers, A. (2018, 23 februari). Wat doen al die schermen met je kinderen? *De Volkskrant*. Geraadpleegd van <https://www.volkskrant.nl>
- Kallenberg, T., Koster, B., Onstenk, J., & Scheepsmma, W. (2014). *Ontwikkeling door onderzoek: Een handreiking voor leraren*. Amersfoort: ThiemeMeulenhoff
- Kerpel, A. (2014). *Voorkom probleemgedrag*. Geraadpleegd op 21-04-15, via [Wij-leren: http://wij-leren.nl/voorkomen-gedragsproblemen.php](http://wij-leren.nl/voorkomen-gedragsproblemen.php)
- Koning, L. (1984). *Werkboek speciale spelbegeleiding*. Tilburg: Uitgeverij Zwijsen.
- Koster, T. (2018, 26 juni). *Buitenonderwijs maakt leren betekenisvol*. Geraadpleegd op 12 september 2019, van <https://www.kpz.nl/wp-content/uploads/2018/06/2018-15-2-Buitenonderwijs-maakt-leren-betekenisvol.pdf>
- Lieshout, T. van (2009). 'Pedagogische adviezen voor speciale kinderen'. Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Looman, B., Jager, M. de, & Tuk, B. (2014). *Sociaal emotionele ontwikkeling in het primair onderwijs. Een doorlopende integrale aanpak?* (Pharos & Trimbos). Geraadpleegd op 2 mei 2016 van http://www.pharos.nl/documents/doc/verkenning%20sociaal%20emotionele%20ontwikkeling%20in%20het%20primair%20onderwijs_def.pdf
- Meersbergen, E. van & Jeninga, J. (2012). 'De ecologie van de leerling. Een systeemgericht model voor het onderwijs'.
- NOS. (2019, 18 juni). Leraren kampen met grote problemen door passend onderwijs. Geraadpleegd op 6 november 2019, van <https://nos.nl/artikel/2289573-leraren-kampen-met-grote-problemen-door-passend-onderwijs.html>
- Overveld, K. van (2015, 25 november). *Zorgen voor of zorgen over passend onderwijs?* Geraadpleegd op 7 november 2019, van <https://wij-leren.nl/passend-onderwijs-leerkracht.php>
- Overveld, K. van (2016). *Groepsplan gedrag: planmatig werken aan passend onderwijs* (9de editie). Nederland: Pica.
- Pauw, L. (2014). *Van gedragsregulering naar opvoeding. Het voorkomen en aanpakken van ongewenst gedrag in De Vreedzame School*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Pauw, L., Schaap, C., Sonderen, J. van & Ven, M. van der (2011). *Handleiding De Vreedzame School. Democratie moet je leren!* Maartensdijk: Eduniek in onderwijs.

- Ploeg, J. v. (2011). *De sociale ontwikkeling van het schoolkind*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Qruis (2010). *Spelen op schoolpleinen*. Geraadpleegd op 28-12-19, via Jantje Beton:
<http://www.jantiebeton.nl/download/Rapport-Spelen-op-schoolpleinen-2010-Jantje-Beton.pdf>
- Quekel, D. (2013). *'Externaliserende gedragsstoornissen: Oppositionele opstandige en antisociale gedragsstoornis'*. Tilburg: MSEN Fontys OSO.
- Rooijen, M. van (2014). Risicovol spelen op het schoolplein? *De wereld van het jonge kind, januari 2014*.
- Scruggs, P. W., Beveridge, S. K., & Watson, D. L. (2003). Increasing children's school time physical activity using structured fitness breaks. *Pediatric Exercise Science*, 15(2), 156-169
- Snoek, C., Maier, R., & Wiechers, C. (2003). *Kinderen en... van schoolplein tot speelplaats: een inspirerende aanpak voor de verbetering van het pedagogisch klimaat op de speelplaats*. Hilversum: Kwintessens.
- Stegeman, H. (2007). *'Effecten van sport en bewegen op school: Een literatuuronderzoek naar de relatie van fysieke activiteit met de cognitieve, affectieve en sociale ontwikkeling'*. 's-Hertogenbosch: W. J. H. Mulier Instituut.
- Tovey, H. (2011). *Laat ze buitenspelen: pleidooi voor gezonde risico's*. Antwerpen: Garant.
- Verhoeven, N. (2018). *Wat is onderzoek?* (6e druk). Amsterdam: Boom uitgevers
- Went, E. (2010). Pedagogisch klimaat begint op het schoolplein, *Het Onderwijsblad* (6)18-22.
- Willem Overveld, C. W., van Overveld, K., & Bijman, R. (2017). *SEL: sociaal-emotioneel leren als basis*. Nederland: Uitgeverij Pica.

Bijlagen

Bijlage 1 – vragenlijst leerlingen

Naam:

Groep:

Jongen/meisje

Hallo ik ben juf Annemei en ik loop stage in groep 6/7 op Locatie A. Dit jaar ben ik bezig naar een onderzoek over het ontstaan van ruzies op het schoolplein. Om antwoord te kunnen geven op de vraag, heb ik ook jullie hulp nodig. Antwoord eerlijk en zo uitgebreid mogelijk. Het is goed om te weten dat je deze vragen alleen maar goed kunt invullen. Het is jouw ervaring en jouw mening. Als je een vraag niet begrijpt, mag je natuurlijk gewoon de juf om hulp vragen.

1. Wat vind je van het buitenspelen? Geef het een cijfer van 1 tot 10.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

2. Wat gaat nog niet zo goed tijdens het buitenspelen, waardoor ruzies ontstaan?

-

3. Wat denk jij dat er beter kan tijdens het buitenspelen, zodat er fijner buitengespeelt kan worden?

-

4. Mocht je nog iets anders willen vertellen over het buitenspelen, mag dat hier:

Bijlage 2 – vragenlijst leerkrachten

<https://nl.surveymonkey.com/r/7FSZ2YJ>

Deelvraag 1: Welke oorzaken noemen leerlingen en leerkrachten voor het ontstaan van conflicten tijdens de schoolpauze?

Deelvraag 2: Hoe gaan de leerkrachten van de groepen 6 t/m 8 momenteel om met conflicten van leerlingen op het schoolplein?

Het doel van dit interview is om zicht te krijgen wat leerkrachten zien als de oorzaak van het ontstaan van conflicten op het schoolplein en hoe zij momenteel omgaan met deze situaties. Met de resultaten van dit interview kunnen andere leerkrachten geholpen worden tijdens het omgaan met conflicten op het schoolplein.

Algemeen

1. Wat is je naam en leeftijd?
2. Hoelang ben je al werkzaam in het onderwijs?
3. Op welke locatie ben je werkzaam?
4. In welke groep sta je momenteel?

Omgeving

1. Waaraan voldoet volgens jou een ideaal speelplein
2. In de vragenlijst geven leerkrachten aan dat leerlingen meer behoeften hebben aan spelmogelijkheden. Kan je dit toelichten? Zou je kunnen toelichten om welke spelmogelijkheden dit zou kunnen gaan?
3. Heeft de inrichting van het schoolplein invloed op de aantal ruzies? Om welke gedeeltes van het plein gaat het dan?
4. Wat vind je van de manier hoe het buitenspelen op dit moment wordt vormgegeven?

Rol van de leerkracht

Starr methodiek

1. Wat versta jij onder een conflict bij kinderen?
2. Wat is de oorzaak van conflicten op het schoolplein volgens jou?
3. Wat doe jij als leerkracht om een conflict te voorkomen op het schoolplein? Kun je een situatie beschrijven waarin je dit doet?
4. Welke stappen onderneem jij als leerkracht bij het oplossen van een conflict tussen leerlingen? Kun je een situatie beschrijven waarin je dit doet?
5. Maak je bij het oplossen van een conflict onderscheidt tussen een conflict tussen jongens of meisjes? En op welke manier doe je dat? Ja, wat is dan het verschil? Nee, is dit bewuste keuze?

6. Wat zie jij als jouw taak op het schoolplein tijdens het surveilleren? Zijn daar school breed afspraken over gemaakt?
7. Heeft jouw gedrag in vrije situaties invloed op conflicten tussen kinderen? Waarom wel/ waarom niet?

Sociaal emotionele ontwikkeling leerlingen

1. Wat leer je de leerlingen in de klas aan om conflicten op te lossen? Maak je hierbij gebruik van de Vreedzame School?
2. Wat doe je met leerlingen die hier moeite mee hebben?
3. Op welke manier zet jij De Vreedzame School in bij conflicten op het schoolplein?
4. Denk jij dat leerlingen in staat zijn om zichzelf te vermaken op het schoolplein?
5. In hoeverre denk jij dat leerlingen een leerkracht nodig hebben bij het oplossen van conflicten?
6. In hoeverre vind jij dat een kind de oorzaak van een conflict kan herkennen en beschrijven?
7. Vind jij dat het inzetten van mediators ervoor zorgt dat er minder conflicten zijn?

Bijlage 4 Codeertabel verwerking interview

Code	Aantal
Ideaal schoolplein	Veel ruimte → 3 Overzicht → 2 Veel uitdagende materialen → 4
Spelmogelijkheden	Leuk klimtoestel → 2 Georganiseerd spel → 3
Invloed schoolplein op ruzies	Inrichting heeft grote invloed → 4 onoverzichtelijk → 2 Geen uitdagende materialen → 2
Omschrijving conflict	Een meningsverschil of een ruzie waarbij ze het niet zelf kunnen oplossen → 4
Oorzaak conflict	Verveling → 4 Onduidelijke regels → 2 Valsspelen → 1 Leerkrachten zijn niet alert genoeg/ te laat buiten → 1
Voorkomen conflict	Voorafgaand aan het buitenspelen bespreken wat wie gaat doen → 3 Alert zijn → 2 Gesprekje voeren met de kinderen → 1 Meespelen met een spel → 1 Bij conflictgevoelige spellen gaan staan → 1 Ervoor zorgen dat het veilig is → 2
Handelingen leerkracht tijdens conflict	Leerling af laten koelen → 2 Het gesprek met de kinderen aangaan → 4 Vragen wat ze willen dat ik doe → 1 Een mediator inzetten → 1
Verschil jongens meisjes	Onbewust wel → 1 Je maakt tussen elk conflict onderscheid → 2 Geen onderscheid tussen jongens en meisjes → 1
Taak leerkracht tijdens surveilleren	Kijken wat er gebeurt → 3 Rondlopen → 1 Alert zijn → 1 Gesprek met de kinderen aangaan → 2 Mooiste zou zijn als de mediators zo goed opgeleid zijn dat leerkrachten alleen nodig zijn wanneer zij er niet alleen uitkomen → 1
Invloed leerkrachtgedrag op conflicten	Gedrag van leerkracht heeft veel invloed op het gedrag van kinderen → 3 Als je als leerkracht laat zien dat je kijkt en dat je echt kijkt hoe er wordt gespeeld, dat maakt veel verschil bij het gedrag van kinderen → 2 Er zijn niet meer conflicten door het gedrag van leerkrachten → 1 Leerkrachten mogen zich actiever opstellen → 1
Aanleren in de klas	Inzetten Vreedzame School → 3 Wish → 2 Gebruik maken van casus/situatie → 2

Inzetten De Vreedzame School op het schoolplein	Inzetten stappen van De Vreedzame School → 3 Verwijzen naar de stappen van Wish → 2
In hoeverre kunnen kinderen zich vermaken	Een groot deel van de kinderen kan zich vermaken → 4 De kinderen van nu vinden het lastiger om zelf iets te bedenken → 2 Sommige kinderen blijven liever binnen op de computer/IPad → 2 Een deel van de kinderen weet niet wat die moet doen als ze niet kunnen voetballen → 2 Het zijn vooral fases waarin ze een spel beu zijn, maar nog geen alternatief hebben gevonden → 1
Benoemen en herkennen van oorzaak conflict door kind	In de hitte van een conflict vinden ze dit vaak moeilijker → 2 Wanneer je het met ze bespreekt kunnen zij dit → 4 Vaak hebben zij hier nog wel hulpvragen van de leerkracht bij nodig → 3
Leerkracht nodig bij oplossen conflict	Doordat de mediators nog niet goed ingezet worden hebben zij zeker nog een leerkracht nodig → 3 1 op 1 conflicten kunnen kinderen vaak wel zelf oplossen → 2 Vaak door alleen maar mee te lopen lost het zich al vanzelf op → 2
Effect inzetten mediators	Mediators inzetten is erg goed mits deze op de juiste manier worden ingezet → 4 Te laat op gang gekomen → 4 Worden niet serieus genomen → 2 Wordt op dit moment te weinig gebruik van gemaakt → 1

Wie zegt het? Code: 	Leerkracht 1 Franca	Leerkracht 2 Maartje A	Leerkracht 3 Karin	Leerkracht 4 Maartje K
Omgeving: Omschrijving ideaal schoolplein	Veel ruimte, maar ook verschillende gedeeltes. Bijvoorbeeld verschillende spellen, een stukje voor voetbal, maar ook een stukje waar kinderen gewoon kunnen zitten kletsen, een gedeelte voor een tafelspelletje. Ook een gedeelte voor de kleuters apart. Het is belangrijk dat er overzicht is, dus wanneer je ergens staat je het grootste gedeelte van het plein kan overzien. Zodat de kinderen elkaar goed kunnen zien, maar ook dat je als leerkrachten elkaar goed kan zien. Verder zijn speeltoestellen ook erg belangrijk.	Veel ruimte, dus dat er veel bewogen kan worden. Er moeten voldoende en verschillende activiteiten zijn. Een deel voetbal, een deel klimmen, iets kunnen maken, je kunnen verstoppen. Mogelijkheid tot verschillende soorten spellen. Fijn als er stukje overkapt is, zodat als het een beetje regent ook de kinderen die dit niet fijn vinden hieronder kunnen spelen.	Het is voor iedere leerling een rijke leeromgeving. Dat er voor alle kinderen van groep 1 t/m 8 voldoende te doen is, dat er genoeg uitdaging is. Dat er voor de kinderen dingen te ontdekken en te doen zijn.	Een schoolplein moet veel ruimte hebben, maar tegelijkertijd overzichtelijk zijn. Een duidelijk veld met goals waar zij verschillende sporten kunnen spelen. Verder moeten er genoeg uitdagende materialen voor de kinderen zijn. Bij elk veld staat een leerkracht om het overzicht te houden, zodat kinderen fijn en veilig kunnen spelen.
Omgeving: Spelmogelijkheden	Ervoor waken dat de spelmogelijkheden heel vast staan. Als je ergens een veldje maakt waar maar één ding kan, dan beperkt dat ook weer het schoolplein. Het kan leuk zijn, maar het moet wel vrijblijvend zijn.	Vooraf behoefte aan duidelijke veldjes voor de spellen. Zodat kinderen niet door het veld heen kunnen lopen en in de weg staan. Duidelijk aangeven waar wat is. Ook leuk als kinderen eens of een paar keer in de week geprikkeld worden door een nieuwe georganiseerde activiteit door leerkrachten.	Ze missen iets uitdagends als het gaat om klimmen. Op locatie B hebben ze voor de bovenbouw een echt uitdagend klimtoestel, deze missen wij op locatie A. Wij als leerkrachten kunnen ook meer aanbieden. Op het veldje is best veel mogelijk, leerkrachten kunnen hier spel en sport aanbieden.	Er is vooral een gebrek aan materialen. Kinderen moeten zelf spellen bedenken en hebben daar dan vaak de materialen niet voor. Ook een mooi klimtoestel of uitdagende materialen zouden een mooie toevoeging aan het schoolplein zijn.
Omgeving: Invloed schoolplein op ruzies	De schuurtjes die op het schoolplein staan zorgen ervoor dat kinderen bewust ergens achter gaan staan. Die zorgen ervoor dat je dingen niet ziet en nodigen	Ja, dat is heel duidelijk op locatie B. De goaltjes die er staan vinden de kinderen niks, dus gebruiken zij bomen waardoor het veld niet duidelijk is voor anderen en	Ja, dat denk ik wel. Niet zo zeer de inrichting, maar meer een gebrek aan uitdaging is. Er is voor de kinderen veel te weinig te doen.	Ja, vooral omdat het schoolplein erg onoverzichtelijk is. Wanneer je beneden moet staan is er geen een plek waar je heel het plein overziet. Je wilt het stukje bij het

	voor de kinderen uit om iets stiekem te doen.	iedereen door het spel heenloopt. Kinderen zijn zoekende waar ze welk spel het beste kunnen spelen zonder dat anderen daar last van hebben.		podium en het voetballen in de gaten houden, maar dan gaat het vaak met een tik spel bij de fietsen mis.
Omgeving: Huidige manier van buitenspelen	Voor nu is het goed dat er een rooster is voor het voetballen, maar tegelijkertijd is dit jammer. Kinderen die met elkaar willen voetballen uit andere klassen kunnen dat nu niet. Het is goed dat de kinderen vrijheid hebben, het is een pauzemoment.	Een aantal dingen zijn goed. Het gaat dit jaar goed met het surveilleren, dus dat collega's op tijd naar buiten komen en er is een leerkracht van elk leerjaar. Alleen zijn de mediators te laat op gang gekomen dit jaar.	Hoe de pauze zijn ingericht is prima qua leeftijden. Maar het blijft een dingetje dat er te weinig wordt aangeboden. Wel is het goed dat we sinds vorig jaar het veldje erbij betrekken. Maar juist uit dat veldje kunnen we meer halen. De ideeën en de mogelijkheden zijn er alleen mogen wij als leerkrachten daarin meer initiatief tonen. Wij als leerkrachten zijn veel te passief op het schoolplein.	De pauzetijden zijn prima, alleen komen leerkrachten vaak pas te laat naar buiten. Waardoor conflicten ontstaan omdat kinderen niet naar een leerkracht kunnen om hulp te vragen. Verder ben ik geen voorstander van stoeispellen, omdat dit vaak uitloopt in een ruzie. Ook is er voor de kinderen te weinig te doen.
Conflict: omschrijving conflict	Een meningsverschil of een ruzie waarbij ze het niet zelf kunnen oplossen, waardoor ze echt boos worden op elkaar.	Er is discussie, wanneer ze dit zelf kunnen oplossen is het nog geen conflict. Een conflict ontstaat wanneer ze er zelf niet meer uit komen. Ik weet eigenlijk niet precies wat ik onder versta. Volgens mij vooral wanneer ze er met z'n tweeën echt niet meer uit kunnen komen en dat ze daar dus hulp bij nodig hebben.	Ik denk dat het door elk kind anders wordt ervaren. Het ene kind vindt ergens op aangesproken worden al een conflict, maar ik denk voornamelijk wanneer het tegen elkaar gaat. Wanneer kinderen op elkaar blijven reageren en het hier niet met elkaar eens zijn. Wanneer je elkaar blijft opzoeken en de confrontatie blijft aangaan, dan wordt het uiteindelijk een conflict.	Wanneer ertussen twee of meer kinderen onenigheid is en zij het niet meer samen kunnen oplossen.
Conflict: Oorzaak	Verveling bij kinderen. Dit kan ervoor zorgen dat de kinderen elkaar negatiever opzoeken.	De kinderen geven aan dat er bij een spel de regels onduidelijk kunnen zijn, watrijving veroorzaakt of dat er tijdens een spel regels worden veranderd. Oneerlijk spelen van een spel. Ook verveling speelt hierbij een grote rol, ze gaan dan andere kinderen die juist bezig	Voornamelijk verveling. Doordat ze zich vervelen gaan ze op een andere manier hun tijd doorbrengen. Dat is door anderen uit te dagen, door het spel van anderen te verpesten of om kritiek te geven op anderen.	De voornaamste reden is de verveling die bij kinderen heerst. Door de verveling gaan ze andere lastigvallen. Ook zijn wij als leerkrachten niet alert genoeg en vaak te laat buiten, waardoor conflicten al zijn ontstaan. Verder denk ik dat de kinderen behoefte hebben aan

		zijn met een spel klieren. Verder ook de onduidelijke velden. De rooster wanneer wie wat mocht spelen waren er dit jaar te laat, wat vaak voor wrijving kon zorgen.		duidelijke en beschreven regels.
Rol van de leerkracht: Voorkomen van conflict	Goed kijken, kijken wat er gebeurt. Soms voorafgaand aan het naar buitengaan bespreken met de kinderen wat zij tijdens het buitenspelen gaan doen. Vooral wanneer je merkt dat het even niet lekker loopt. Niet om het gedrag van de kinderen te sturen, maar om hen er vast even over na te laten denken.	Wanneer je in de klas al merkt dat het niet lekker loopt, het al in de klas bespreken. Je vangt als leerkrachten dan verschillende signalen op die je in de klas bespreekt. Je maakt het in de klas bespreekbaar en je spreekt hier de regels met elkaar door. Ook het buitenspelen evalueren en bekijken wat we een volgende keer anders kunnen doen. Dit communiceer ik ook met de andere collega's, zodat zij weten wat er speelt. Bij conflictgevoelige spellen ga ik staan, zodat de kinderen mij snel kunnen vinden.	Proberen met de kinderen die zich vervelen op het schoolplein een gesprekje aan te knopen. Gewoon vragen hoe het met ze gaat, gewoon gezellig met ze kletsen. Zodat ze in ieder geval hun aandacht op iets anders richten en niet op het vervelen van andere kinderen. Dus veel kletsen met kinderen, af en toe een spelletje meespelen. Ook heb ik een aantal dingen gekocht voor op het veldje, die zorgen voor uitdaging.	Vooral vooraf in de klas bespreken wat ze buiten gaan doen. Verder ging het in mijn klas zo vaak mis, dat ik de beslissing had genomen om elke pauze buiten te lopen, zodat de conflicten niet mee naar binnen werden genomen. Ik kijk dus vooral goed rond en wanneer je merkt dat iets niet lekker loopt, grijp je tijdig in.
Rol van de leerkracht: Stappen bij oplossen van conflict	Wanneer de leerlingen echt boos zijn, eerst laten afkoelen. Laten luisteren naar elkaars verhaal. Vaak is het een meningsverschil waarin ze zich niet hebben verdiept in de ander. Door ze aan elkaar te laten vertellen, wordt dit vaak duidelijker. Eerst vertellen waarom ze boos zijn, wat er is gebeurd. Hoe ze zich voelen en wat ze zelf denken wat een oplossing kan zijn.	Ik luister eerst naar de kinderen en dan stel ik de vraag wat wil je dat ik doe? Want sommige kinderen willen alleen maar dat de leerkracht het weet en dus in de gaten houdt. Als dat het is bedank ik het kind en geef aan dat ik het in de gaten houd. Als ze zeggen dat ze willen dat het opgelost wordt, dan zorg ik ervoor dat alle betrokken leerlingen er zijn. Dan bespreken we wat er is gebeurd, beide kanten vertellen hun verhaal. Of ik vraag van tevoren of ze willen dat er een mediator met ze mee kijkt.	Het gesprek aangaan, wat is er gebeurt en hoe komt het dat het is gebeurd. Hierbij moeten de mediators eigenlijk meer ingezet worden, dat doen we te weinig.	Eerst de kinderen laten afkoelen, voor ik met hen het gesprek aan ga. Daarna beiden partijen laten vertellen wat er is gebeurd en vooral samen tot een oplossing proberen te komen. De kinderen in mijn klas hebben ook Wish gehad, dus vaak probeer ik ook deze stappen te gebruiken bij het oplossen.
Rol van de leerkracht:	Onbewust wel. Meisjes kunnen veel meer van het praten	Nee eigenlijk niet. Dit doe ik niet bewust. Het oplossen doe ik altijd	Ik denk dat je elk conflict anders behandelt. In eerste	Niet bewust, maar ik denk dat je tussen alle conflicten wel

Onderscheid tussen jongens en meisjes	zijn en oude koeien uit de sloot halen terwijl jongens hierin veel korter zijn. Zij vinden het al gauw goed en dan is het goed. Het handelen is niet zo zeer anders, maar jongens en meisjes reageren al anders op de vraag die door de leerkracht wordt gesteld.	op de manier zoals eerder beschreven.	instantie vraag je wat er aan de hand is en je laat allebei de kinderen eerst hun verhaal doen. En vanaf daar ga je kijken hoe kan ik het beste helpen en het conflict oplossen.	onderscheid maakt. Het is vooral aanvoelen wat voor situatie het is en luisteren naar de reacties die de kinderen geven, daar speel je weer op in.
Rol van de leerkracht: Taak surveilleren	Kijken wat er gebeurt en meer rondlopen op het schoolplein dan dat we nu doen. Nu staan de leerkrachten vaak samen op een punt waar veel overzicht is, echter lijkt het mij beter om als leerkrachten verspreid op het schoolplein te staan.	Eigenlijk zou het mooiste zijn als De Vreedzame School goed is ingebouwd en de mediators duidelijk aanwezig zijn en ook de leerkrachten op een duidelijke plek staan. En als ervoor gezorgd wordt dat de materialen op een duidelijke plek staan, dan kunnen de kinderen het in principe prima zelf regelen. De leerkracht is dan alleen nodig wanneer kinderen er zelf niet meer uit kunnen komen of wanneer er sprake is van een valpartij. Eigenlijk zouden leerkrachten niet echt nodig zijn, of het mocht echt misgaan. Niet helemaal duidelijk of hier schoolbreed afspraken over zijn gemaakt. Volgens mij even het oplossingsgerichte.	Kijken of alles goed verloopt, zodat er geen ongelukken gebeuren, niemand pijn heeft, valt of huult. Maar daarnaast ook als je ziet dat er kinderen verveelt rondlopen met hen een gezellig gesprekje te voeren of het spel mee te gaan spelen. Juist om een conflict voor te zijn. Maar het belangrijkste als surveillant is ervoor zorgen dat het veilig is op het schoolplein.	Vooraf alert zijn en goed rondkijken om situaties te voorkomen. Veel kinderen vervelen zich, dus met die kinderen het gesprek aan gaan, zodat zij ideeën krijgen wat ze kunnen gaan doen. Verder is contact maken met de andere collega's ook belangrijk, zodat je er niet alleen voor staat. Maar het is vooral belangrijk om een oplettende houding te hebben.
Rol van de leerkracht: Invloed gedrag leerkracht	Als je als leerkracht laat zien dat je kijkt en dat je echt kijkt hoe er wordt gespeeld, dat maakt veel verschil bij het gedrag van kinderen. Ook wanneer je echt gaat rondlopen en het maakt ook uit hoe je reageert op de kinderen. Ga je wanneer je iets ziet gebeuren er gelijk	Jouw gedrag als leerkracht heeft veel invloed op het gedrag van de kinderen. Je bent hun rolmodel en zij nemen vaak dingen van jou over. Dus wanneer jij rustig blijft, blijven kinderen dat ook sneller.	Ik denk niet dat er meer conflicten zijn door het gedrag van de leerkrachten. Maar ik denk wel dat er minder conflicten kunnen zijn als wij ons actiever zouden opstellen. Wij zijn nu te passief. Bijna alle leerkrachten gaan ergens staan en staan daar maar gewoon. Het gebeurt	Ons gedrag heeft veel invloed op het gedrag van kinderen. Als wij rondlopen hebben kinderen door dat ze in de gaten worden gehouden. Dat maakt verschil in het gedrag van kinderen.

	heel fel op in of bied je een leuk alternatief aan.		ook steeds vaker dat een aantal leerkrachten beneden bij elkaar gaat staan, terwijl we een duidelijke indeling hebben. Hierdoor staat er vervolgens niet overal een leerkracht, waardoor het niet gek is dat erbij spellen als stoeien zoveel ruzie ontstaat.	
Rol van de leerkracht: Aanleren kinderen (Vreedzame School)	Ja ik probeer De Vreedzame School zoveel mogelijk in te zetten. De mediators helpen daarin mee en het stappenplan om een conflict op te lossen van DVS wordt gebruikt.	Ja, De Vreedzame School gebruik ik hierbij. Groep 8 vindt dat niet altijd meer interessant dus maak ik vaak gebruik van een casus. Andere leerlingen mogen dan nadenken hoe die leerlingen in die casus zou handelen en wat zij zelf zouden doen. Dit bespreek je dan in klas, dus wat kun je het beste doen in die situatie.	De Vreedzame School is sowieso wel mijn ding. Ik zet veel De Vreedzame School in en de vier stappen van Wish. Dat is het voordeel van de bovenbouw, want die hebben Wish gehad, dus daar kan je ook elke keer naar terugverwijzen. Ook de mediators moeten we nog veel meer gebruik van maken.	In de klas maak ik vooral gebruik van de situaties die zich voor doen. Dit maak ik bespreekbaar en samen met de klas gaan we kijken hoe we dit hadden kunnen voorkomen of anders hadden kunnen doen. Verder doe ik dit ook tijdens de lessen van De Vreedzame School. Ook hebben de meeste kinderen nu Wish training gehad in de bovenbouw, dus pak ik vaak de vier stappen erbij.
Sociaal emotionele ontwikkeling kind: Inzetten Vreedzame School	Niet altijd, maar in je achterhoofd speelt het wel vaak mee. Die stappen zitten in je hoofd en zet je daardoor vaak onbewust in.	Voor de vijf stappen voor het oplossen van een conflict. Deze stappen neem ik dan door met de kinderen.	Als kinderen iets komen aangeven, verwijs ik ze altijd door naar de vier stappen van Wish. Doorloop altijd eerst de vier stappen. Maar ik ga wel al gauw mee in het gesprek om het conflict voor te zijn of het meteen op te lossen, waar je eigenlijk de mediators erbij moet roepen. Dat doe ik zelf te weinig	Buiten probeer ik vooral gebruik te maken van de stappen van De Vreedzame school en van Wish. Dit doe ik vaak wel onbewust op dit moment, het is dus ook aan ons om die stappen actiever en bewuster in te zetten.
Sociaal emotionele ontwikkeling kind: vermaken op het schoolplein	Het grootste gedeelte wel, maar ook een gedeelte niet. Kinderen zoeken en bedenken echt spellen om zich te vermaken, maar niet iedereen lukt dit. Het zijn vooral fases	Goeie vraag, ze hebben plekken waar ze kunnen hangen en kunnen voetballen. Ik denk wel dat de kinderen zich kunnen vermaken, maar er zijn wel kinderen die niet meer naar buiten	Niet alle kinderen. Ik denk dat de kinderen van nu zich kunnen vermaken met een iPad en een telefoon, die weten totaal niet meer wat verveling is. En wat je dan dus kan doen, er zijn	Een vaste groep met kinderen kan zich standaard vermaken, maar er zijn ook een hoop kinderen die dit niet lukt. Vooral wanneer ze niet mogen voetballen weten ze niet wat ze

	waarin ze een spel beu zijn, maar nog geen alternatief hebben gevonden.	willen. Dus vinden ze het niet zo leuk en gaan ze liever op de computer.	namelijk honderden spellen te bedenken. Ik vraag me af of de kinderen van nu nog het creatieve vermogen hebben om tot een leuk spel te komen. Daarnaast is de speelplaats ook niet aantrekkelijk genoeg om jezelf te kunnen vermaken.	moeten doen. Zij gaan dan vaak anderen vervelen.
Sociaal emotionele ontwikkeling kind: leerkracht nodig bij het oplossen	Bij een 1 op 1 conflict kunnen de mediators dit prima oplossen. Vooral wanneer het groepen zijn of een conflict met kinderen uit een andere klas is, is het fijner wanneer er een leerkracht mee kijkt.	Veel leerlingen zijn in staat om het zelf op te lossen. Wanneer je met een leerling mee loopt, lost het zich vaak al vanzelf op. Kinderen gaan nog niet vaak genoeg naar de mediators. Dus op dit moment hebben ze de leerkracht nog wel nodig.	Stiekem hebben ze de leerkracht toch nog best veel nodig. Wanneer de mediators goed lopen en ze vanaf jongs af aan leren dat mediators heel waardevol zijn. Op het moment kunnen de mediators het nog niet alleen, er is altijd een leerkracht bij nodig, al is het maar om een check te maken. Deze check blijft nodig.	Zoals het buitenspelen nu is vormgegeven hebben zij zeker nog een leerkracht nodig. Ze nemen de mediators nog niet serieus genoeg, waardoor ze hier het vertrouwen nog niet in hebben.
Sociaal emotionele ontwikkeling kind: herkennen en benoemen oorzaak conflict	Wanneer je het echt met ze bespreekt en het rustig doorneemt, kunnen ze de oorzaak in ieder geval begrijpen. Om hem te benoemen hebben zij vaak wel hulpvragen van de leerkracht nodig. Dit verschilt wel per kind, maar in de bovenbouw moeten ze dit wel kunnen.	Meestal in het heetste moment van het conflict kunnen zij dit niet. Maar op het moment dat ze afgekoeld zijn denk ik wel dat kinderen kunnen herkennen waar het mis is gegaan of wat ze anders hadden kunnen doen.	De meeste kinderen zijn hier wel toe in staat, wel met de nodige hulpmiddelen. Dit verschilt wel per leeftijd. Maar vanaf jonge leeftijd kunnen ze al benoemen wat er is gebeurd. Om naar hun eigen handelen te kijken, hebben ze vaak wel wat meer sturing nodig. De meeste kinderen kunnen aangeven wat er gebeurd is, waarom en wat er misgegaan is.	Veel kinderen kunnen dit wel, alleen vaak niet in de hitte van een conflict. Zodra ze eenmaal rustig zijn, kunnen zij benoemen waar ze last van hadden bij de ander. Om te reflecteren op zichzelf hebben ze echter wel hulpvragen nodig of een duwtje in de juiste richting.
Sociaal emotionele ontwikkeling kind: inzetten mediators	Ja, maar dit jaar is het te laat op gang gekomen. Het duurde lang voordat de mediators er zelf aan dachten om de hesjes mee te nemen. Uiteindelijk is het wel een goed middel. Kinderen ervaren op deze manier veel meer	Inzetten van mediators is goed, alleen die zijn dit jaar later op gang gekomen, hebben de hesjes niet aan en de roosters zijn voortdurend gewisseld, waardoor het voor de kinderen niet duidelijk was. Ik zie hoe de mediators	Als we de mediators op de juiste manieren inzetten, worden de conflicten wel degelijk verminderd. Echter hebben we ze dit jaar te laat ingezet en de kinderen nemen het nog niet serieus genoeg. Het is goed dat we zijn	Het inzetten van mediators is een erg goed idee, alleen de uitvoering dit jaar niet. Dus op dit moment zorgen de mediators niet dat er minder conflicten zijn. Mocht het helemaal werken, dan denk ik wel dat dit een positief effect kan hebben.

	eigenaarschap. Ze kunnen het zelf oplossen zonder hierbij altijd een leerkracht bij nodig te hebben. Ze kunnen bij leeftijdsgenootjes terecht. Daardoor leren ze om het uiteindelijk zelf op te lossen.	conflicten van andere kinderen oplossen en dat doen ze zo goed. Daarvoor hebben ze natuurlijk ook een training gehad. Alleen kinderen stappen niet snel zelf op de mediators af. Wij als leerkracht moeten hen daarnaartoe sturen.	begonnen met het inzetten van mediators in de onderbouw, alleen hebben we dit door de huidige situatie nog niet kunnen evalueren. Wanneer de kinderen van groep 3 t/m 5 al leren omgaan met de mediators zullen ze er in de bovenbouw uiteindelijk heel anders mee omgaan. Nu is het voor de groepen 6 t/m 8 vooral een lachertje en ze worden gewoon niet serieus genomen. Bij de onderbouw is veel meer winst te behalen.	
--	--	---	--	--